

3. Główny
GDANSKU
BIULETYN
INSTYTUTU BIBLIOGRAFICZNEGO

WARSZAWA

1 9 5 5

T. IV

Nr 8

O. P. Teslenko

O PROJEKCIE KLASYFIKACJI BIBLIOTECZNEJ
(Główne zasady i podstawowe działy)¹

Jednym z poważnych niedociągnięć bibliotekarstwa w ZSRR jest brak jednolitego systemu klasyfikacji bibliotecznej, opartej na zasadach marksizmu-leninizmu, odpowiadającej postępowym wymaganiom naukowym, nieskomplikowanej i łatwej w użyciu praktycznym.

Biblioteki masowe stosują rozmaite odmiany klasyfikacji dziesiętnej, przestarzałej pod względem naukowym i nie odpowiadającej naszym wymaganiom co do swych założeń ideologicznych i filozoficznych.

Wielkie biblioteki naukowe i instytucje bibliograficzne posługują się różnymi rosyjskimi i zagranicznymi schematami klasyfikacyjnymi.

Nawet Państwowa Biblioteka ZSRR im. W. I. Lenina nie ma jednolitego systemu klasyfikacji i stosuje w swoich katalogach i wydawnictwach bibliograficznych najrozmaitsze schematy. Różnią się między sobą znacznie schematy jej ogólnego i czytelniczego katalogu systematycznego, katalogów egzemplarza

¹ Aktualność problematyki katalogu systematycznego na naszym gruncie skłoniła Redakcję Biuletynu Instytutu Bibliograficznego do zamieszczenia niniejszego przekładu, aby zapoznać czytelników polskich z zasadniczymi założeniami, stanem prac i dyskusją, jaka się toczy wokół projektu radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej opracowanej przez Państwową Bibliotekę im. Lenina w Moskwie. Autor, kandydat nauk filozoficznych, jest bibliotekarzem głównym tej Biblioteki. Jego artykuł „O projekcie bibliotecznej klasyfikacji, (Osnovnye principy i osnovnye delonija)” ukazał się w czasopiśmie Sowetskaja bibliografija 1954 wyp. 36 s. 3-40. (Przyp. Red.).

archiwalnego i wypożyczalni, informacyjnych kartotek artykułów z czasopism i gazet, wzorcowych katalogów biblioteki rejonowej i wiejskiej.

Brak jednolitej klasyfikacji jest poważną przeszkodą na drodze dalszego rozwoju bibliotekarstwa. Trzeba koniecznie usunąć istniejące rozbieżności i wprowadzić jednolity system klasyfikacyjny we wszystkich bibliotekach. Jednolity system pozwoli na uporządkowanie księgozbiorów, katalogów i kartotek, będzie sprzyjać podnoszeniu ich naukowego i politycznego poziomu, zapewni olbrzymią oszczędność środków i czasu.

Przy jednolitym systemie biblioteki masowe będą mogły, w miarę wzrostu ich zasobów i katalogów, przechodzić od tablic skróconych do bardziej rozbudowanych bez ponownego klasyfikowania i zmiany znaków klasyfikacyjnych w katalogu. Biblioteki specjalne uzyskają możliwość kombinowania skróconych i rozbudowanych tablic odpowiednio do charakteru swych zasobów. Wszystko to stworzy wielkie udogodnienie nie tylko dla pracowników bibliotek, lecz także dla czytelników, którzy we wszystkich bibliotekach, wielkich i małych, spotykać będą ten sam system klasyfikacji książek.

Potrzebna jest jednak nie byle jaka jednolita, lecz jednolita **radziecka** klasyfikacja biblioteczna, która by w pełni odpowiadała zadaniom politycznym, naukowym i kulturalno-oświatowym stojącym przed bibliotekami ZSRR.

Tymczasowo stosowana u nas klasyfikacja dziesiętna, która w swoim czasie odegrała pozytywną rolę, nie może być istotną pomocą przy rozwiązywaniu tych zadań. Liczne poprawki, wniesione do niej przez radzieckich bibliotekarzy, usunęły zaledwie najbardziej rażące wady schematu. Najlepszą jej przeróbką są tablice L. N. Tropowskiego. Ale i one jedynie tymczasowo i częściowo poprawiły sytuację. Tropowski wprowadził do tablic poszczególne tematy i pojęcia charakterystyczne dla naszej rzeczywistości, lecz nie stworzył jednolitego i prawdziwie naukowego systemu klasyfikacji.

Dalsze poprawki i dodatki w tablicach Tropowskiego dotyczące treści, np. w „Katalogu biblioteki rejonowej” prowadzą do całkowitego zburzenia systemu znakowania dziesiętnego. Tym samym coraz to bardziej zanikają te techniczno-biblioteczne zalety klasyfikacji dziesiętnej, dzięki którym została ona wprowadzona do bibliotek radzieckich.

Nie poprzestając na starych schematach, biblioteki naukowe ZSRR przystąpiły do opracowania własnych schematów klasyfikacyjnych. W ciągu wielu lat praca ta jest prowadzona w Moskwie, Leningradzie, Kijowie, Charkowie. Niestety, nie ma możliwości rozpatrzenia tych schematów, gdyż żaden z nich nie

został opublikowany. Można jedynie przypuszczać, że stoją one bez porównania wyżej od klasyfikacji dziesiętnej pod względem swego poziomu politycznego, ideologicznego i naukowego, a nie stanowią schematów wykonanych i doskonałych z techniczno-bibliotecznego punktu widzenia. Jedynie częściowo i tymczasowo rozwiązują one konieczne zadania poszczególnych bibliotek, ale nie rozwiązują wielkiego zadania o znaczeniu państwowym — stworzenia jednolitej radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej dla całej sieci bibliotecznej w kraju.

Nowy system klasyfikacji w ciągu szeregu lat opracowuje Państwowa Biblioteka ZSRR im. W. I. Lenina. Początkowo system ten był przeznaczony dla jej ogólnego katalogu systematycznego, ale z czasem praca wyszła poza te ramy. Uchwała Wszechrosyjskiej Rady Pracowników Bibliotecznych z 1948 r. obarczyła Bibliotekę im. W. I. Lenina olbrzymim co do zakresu, złożoności, politycznej i naukowej odpowiedzialności zadaniem — stworzenia nowej klasyfikacji dla naukowych, okręgowych i rejonowych bibliotek ZSRR.

Jednolity radziecki schemat klasyfikacyjny opracowuje Biblioteka im. W. I. Lenina przy udziale społeczeństwa. Do tego zastawienia, a zwłaszcza do dyskusji nad nim, zapraszane są wielkie biblioteki kraju, instytucje naukowe i poszczególne uczeni. W toku pracy nad poszczególnymi działami klasyfikacji Biblioteka otrzymała setki konsultacji naukowych i opinii pisemnych: z Instytutu Marksa-Engelsa-Lenina-Stalina, z instytutów Akademii Nauk ZSRR (geografii, geologii, ekonomii, prawa, historii, etnografii, językoznawstwa, literatury powszechnej, filozofii), z akademii specjalnych (architektury, gospodarki komunalnej, medycyny, pedagogiki, gospodarstwa wiejskiego), od katedr wyższych zakładów naukowych (Państwowego Uniwersytetu Moskiewskiego, Wyższej Szkoły Partyjnej, Akademii Nauk Społecznych, Wyższej Szkoły Związków Zawodowych), organizacji społecznych (KC Komsomółu, Antyfaszystowskiego Komitetu Kobiet Radzieckich) i innych instytucji.

Pragnąc poddać dyskusji strukturę i podstawowe zasady nowej klasyfikacji, Biblioteka opublikowała w r. 1951 skrócony wariant schematu. Otrzymano 258 opinii z republikańskich, krajowych i okręgowych bibliotek, instytutów bibliotecznych i techników, bibliotek wojskowych, technicznych i innych. W Moskwie, Leningradzie, Kijowie i innych miastach odbyła się publiczna dyskusja nad projektem.

Przeważająca większość opinii zawierała pozytywną ocenę zasad stanowiących podstawę zaprojektowanego wariantu. Jednocześnie zgłoszono tu szereg krytycznych uwag i nowych propozycji co do działów podstawowych, zasad budowy po-

szczególnych części systemu, ukształtowania odpowiadającego potrzebom bibliotecznym oraz znakowania. Uwagi te i propozycje wzięto pod uwagę w naszej dalszej pracy.

I

Radziecka klasyfikacja Biblioteczna oparta jest na marksizmie-leninizmie, jako nauce o ogólnych prawach rozwoju przyrody i społeczeństwa, o rewolucji uciskanych i eksploatowanych mas, o zwycięstwie socjalizmu we wszystkich krajach, o budowie społeczeństwa komunistycznego.

Marksistowsko-leninowska zasada klasyfikacji nauk odpowiadającej klasyfikacji przedmiotów badanych przez te nauki stanowi trwały fundament naszego projektu.

Klasyfikacja biblioteczna jest ściśle związana z klasyfikacją nauk, ale nie jest z nią identyczna. Ma ona swój przedmiot — książkę i swoje zadania o charakterze naukowo-pomocniczym i kulturalno-oświatowym. Opracowując projekt, zdawaliśmy sobie jasno sprawę z tego, że nie rozwiązujemy problemu filozoficznego, teoretycznego, lecz tworzymy opartą na zasadach naukowych klasyfikację mającą przeznaczenie praktyczne. Cei ten powstrzymywał nas zarówno od spekulatywnego filozofowania na temat działów głównych, do czego skłonni są, niestety, niektórzy bibliotekarze, jak i od grożącego tu łatwo prymitywnego utylitaryzmu przy budowie schematu.

Przy opracowywaniu projektu jako punkt wyjścia obraliśmy system pojęć postępowej radzieckiej nauki materialistycznej, kierując się jednocześnie wytycznymi KC PZPR co do zagadnień ideologicznych i uwzględniając wyniki dyskusji naukowych. Dlatego zarówno działy podstawowe radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej, jak i jej dalsze rozgałęzienia różnią się z gruntu od podziałów klasyfikacji zagranicznych. Różnice te szczególnie jaskrawo występują w dziale nauk społecznych.

Ideologiczne nastawienie projektu radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej wyraża się szeregiem specjalnych właściwości tej klasyfikacji.

Marksizm-leninizm nie tylko otwiera główny szereg działów, lecz może też być wydzielony i wysunięty na pierwsze miejsce w jakimkolwiek dalszym dziale lub poddziale. Wprowadzono odrębne podziały dla piśmiennictwa demaskującego burżuazyjne teorie i burżuazyjną ideologię. W ten sposób metodę marksistowsko-leninowską przeciwstawiono tu metodom nauki burżuazyjnej, ideologię socjalistyczną — burżuazyjnej. Na czele każdego działu i podziału obejmującego zagadnienia nauki, kultury, gospodarki narodowej — stoją prace klasyków mark-

sizmu-leninizmu oraz dyrektywy partii i rządu w zakresie tych spraw.

We wszystkich działach schematu i katalogu na pierwsze miejsce wysuwa się piśmiennictwo o ZSRR, po czym następuje piśmiennictwo o krajach obcych. Przewidziano możliwość wydzielenia piśmiennictwa o krajach demokracji ludowej i krajach kapitalistycznych.

Działy, poddziały i dalsze rozgałęzienia schematu, dotyczące tematyki radzieckiej, ważnych zjawisk społecznych i postępowych prądów w nauce i sztuce, wysunięto na pierwsze miejsce i opracowano bardziej szczegółowo. Przestarzałe tematy, problemy, pojęcia zeszyły na drugi plan i oddzielone są przy pomocy stosownych sformułowań zawierających ocenę danej sprawy.

Piśmiennictwo omawiające światowe znaczenie przedrewolucyjnej rosyjskiej i współczesnej radzieckiej nauki i kultury wyodrębnione jest dzięki samej strukturze klasyfikacji i może być poza tym wyszczególnione w dowolnym dziale przy pomocy typowych poddziałów wspólnych.

W ten sposób, jeżeli poprawki, wprowadzone do klasyfikacji dziesiętniej, ulepszały ją jedynie częściowo i nie zdołały stworzyć systemu całkowicie odpowiadającego potrzebom bibliotek radzieckich, to radziecka klasyfikacja biblioteczna opracowana jest jako jednolity, harmonijny system, zasadniczo różniący się pod względem politycznym i naukowym od wszystkich burżuazyjnych klasyfikacji.

Różnica ta przejawia się przede wszystkim w doborze działów podstawowych i ustaleniu ich następstwa.

Szereg główny to jak gdyby filozoficzne credo klasyfikacji bibliotecznej, które w sposób zwięzły wyraża naukowe, polityczne i biblioteczne zasady jej budowy.

Bibliotekarze radzieccy nigdy nie byli obojętni wobec zagadnienia działów podstawowych klasyfikacji i ich kolejności, zagadnienia o wielkim teoretycznym i jednocześnie doniosłym praktycznym znaczeniu. Tej sprawie podziału głównego czyli ustaleniu działów podstawowych poświęcono w toku opracowania projektu wiele uwagi. Musieliśmy uwzględnić polityczne i naukowe znaczenie poszczególnych grup, liczebność oraz poczytność reprezentowanego w nich piśmiennictwa i orzec, które z nich winny być oznaczone jako działy podstawowe. Następnie trzeba było ustalić następstwo logiczne w obrębie szeregu głównego: kolejność nauk przyrodniczych i nauk społecznych oraz miejsce marksizmu-leninizmu i działu ogólnego w schemacie. Wreszcie, należało określić miejsce i powiązania każdego z działów w układzie klasyfikacyjnym.

Wszystkie te zadania usiłowaliśmy rozwiązać uwzględniając zarówno przesłanki naukowe i polityczne, jak też możliwości praktycznego wykorzystania klasyfikacji przy organizacji zbiorów i katalogów. Żywe zainteresowanie bibliotekarzy sprawą prawidłowej konstrukcji szeregu głównego ujawniło się już przy dyskusji nad skróconym wariantem klasyfikacji, kiedy to otrzymaliśmy wiele uwag i propozycji dotyczących właśnie działów podstawowych i ich kolejności. Co prawda, zdania uczestników dyskusji różniły się co do wielu zagadnień szczegółowych, ale niektóre tezy o znaczeniu ogólniejszym pozostały dla wszystkich bezsporne.

Pracując nad klasyfikacją w ciągu szeregu lat, wychodziliśmy z następujących zasadniczych założeń:

1. Marksizmowi-leninizmowi jako nauce o prawach rozwoju przyrody i społeczeństwa, jako jedynej naukowej metodzie i naukowemu światopoglądowi, który stał się w naszym kraju ogólnonarodowym, wyznacza się pierwsze miejsce w projekcie radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej.

2. Wszystkie pozostałe działy klasyfikacji tworzą dwa zespoły: nauki o przyrodzie i nauki o społeczeństwie.

3. Nauki o przyrodzie ułożone są zgodnie ze wskazaniami klasyków marksizmu-leninizmu dotyczącymi klasyfikacji nauk przyrodniczych. Nauki „stosowane” — rolnictwo, medycyna, technika — badające prawa i środki oddziaływania człowieka na przyrodę, umieszczone są tuż po naukach przyrodniczych.

4. Nauki o społeczeństwie ułożone są w zasadzie zgodnie z marksistowsko-leninowską teorią o bazie i nadbudowie. Nauki o kulturze „duchowej” znajdują tu należne im miejsce, jako nauki badające poszczególne formy świadomości społecznej.

5. Dział ogólny zamyka szereg działów podstawowych, a nie zaczyna go, jak to było w klasyfikacji dziesiątnej, w schemacie klasyfikacyjnym Biblioteki Kongresu USA i wielu innych systemach.

Przyjęta przez nas kolejność działów podstawowych miała tylko jedną wadę niewygodę: oddzielenie działu „Marksizm-leninizm” od zespołu nauk społecznych. Szczególnie dobitnie uwypiętrzyły się ujemne strony tej kolejności, gdy dział marksizmu-leninizmu przedstawiliśmy w projekcie klasyfikacji jako pełny system nauki, obejmujący filozofię, ekonomię polityczną i socjalizm naukowy. Nauka o rewolucyjnym przekształcaniu społeczeństwa, o budowie socjalizmu i komunizmu była wówczas oddzielona od nauk społecznych drugim szeregiem dyscyplin przyrodniczych. Chociaż w klasyfikacji nieuniknione są przejścia niezbyt udane, to jednak nie można się było pogodzić z takim rozerwaniem.

Jeżeli bowiem bezsporne jest, że marksizm powinien stać na czele głównego szeregu klasyfikacyjnego, jeżeli marksizm należy przedstawić w pełnym jego zakresie, to znaczy nie tylko jako naukę o ogólnych prawach przyrody i społeczeństwa, ale również jako naukę o rewolucyjnej przebudowie społeczeństwa, to najbardziej udanym rozwiązaniem klasyfikacyjnym jest rozmieszczenie całego zespołu nauk społecznych tuż za marksizmem. Rozwiązanie to, nie odbijające się na wewnętrznej strukturze logicznej zespołu nauk społecznych i przyrodniczych, wydaje się nam najzupełniej dopuszczalne i przysparza wiele zalet klasyfikacji bibliotecznej.

W ten sposób, w ostatnim wariantcie otrzymaliśmy następującą kolejność zasadniczych zespołów:

Marksizm-leninizm.

Nauki o społeczeństwie.

Nauki o przyrodzie.

Dział ogólny.

Ustaliwszy ogólne zasady budowy szeregu głównego wykonaliśmy zaledwie pierwszą część naszego zadania. Z której trzeba ustalić działy podstawowe, ich liczbę najważniejsze powiązania i kolejność. Jeżeli z początku sporne było jedynie zagadnienie kolejności nauk społecznych i przyrodniczych, to w następnej fazie napotykamy zastrzeżenia w stosunku do wielu naszych propozycji. Toczą się spory o zakres i powiązania nieomal każdego działu. Ale przed scharakteryzowaniem działów podstawowych należy powiedzieć kilka słów o ich liczbie i dla ułatwienia dalszych wywodów przytoczyć działy pierwszego rzędu naszej klasyfikacji.

Określając liczbę działów podstawowych wychodziliśmy nie tylko z założeń naukowych, ale również liczyliśmy się z wymaganiami praktyki. Zbyt mała ilość działów podstawowych (na przykład w klasyfikacji dziesiętnej) prowadzi do sztucznego grupowania nauk, nierównomiernej zawartości działów, do długich znaków klasyfikacyjnych. Warto zaznaczyć, że większość współczesnych systemów klasyfikacyjnych ma znacznie więcej niż dziesięć działów. Tak np. Bliss daje 26 działów podstawowych, Biblioteka Kongresu USA — 23, Ranganathan — 26.

We wstępnych projektach, obliczonych na ogólny katalog systematyczny, odzwierciedlający wielomilionowe zbiory, Biblioteka im. W. I. Lenina przyjmowała więcej niż trzydzieści działów podstawowych. Jednak zbyt wielka liczba działów podstawowych stwarza znaczne niedogodności dla bibliotekarzy i czytelników; komplikuje się oznaczanie działów podstawowych, klasyfikacja staje się nieprzejrzysta, trudniejsze jest jej przystosowanie do potrzeb bibliotek mniejszych. Biorąc to pod

uwagę, zdecydowaliśmy się zmniejszyć liczbę działów podstawowych i uprościć znakowanie. Uważaliśmy za konieczne dać przejrzysty szereg działów podstawowych o nieskomplikowanych symbolach i łatwy do zapamiętania. W ostatnim projekcie zaplanowaliśmy 20 działów, na podstawie których rozwinięta została klasyfikacja zarówno dla bibliotek wiejskich, mająca 250 symboli, jak dla wielkich bibliotek, zawierająca kilkadziesiąt tysięcy znaków klasyfikacyjnych głównych. Oto przyjęty przez nas szereg podstawowy:

- A Marksizm-leninizm.
- V Nauki społeczne (zagadnienia ogólne).
- G Historia. Nauki historyczne.
- D Ekonomika. Nauki ekonomiczne.
- E Polityka. Życie społeczne.
- Ż Państwo i prawo. Nauki prawne.
- I Nauka wojenna. Sprawy wojskowe.
- L Kultura. Nauka. Oświata.
- M Nauki filozoficzne. Psychologia.
- N Nauki filologiczne. Literatura.
- O Sztuka i nauka o sztuce.
- P Historia religii. Ateizm.
- R Przyrodoznawstwo. Nauki przyrodnicze (zagadnienia ogólne).
- S Nauki matematyczno-fizyczne i chemiczne.
- T Nauki geologiczne i geograficzne.
- U Nauki biologiczne.
- F Medycyna. Nauki lekarskie.
- CH Rolnictwo. Weterynaria.
- C/E Technika. Nauki techniczne.
- JA Bibliografie. Dzieła treści ogólnej.

Wysuwając ten czy inny dział jako podstawowy braliśmy pod uwagę jego zawartość treściową, znaczenie naukowe i polityczne, swoistość przedmiotu i metody danej nauki, specyficzność danego zjawiska społecznego.

Podstawowe działy naszego projektu różnią się w sposób istotny od podstawowych działów w znanych systemach burżuazyjnych: wprowadzono działy, których nie ma w tamtych klasyfikacjach i na drugi i trzeci plan odsunięto niektóre działy wysuwane przez te systemy bezpodstawnie do rzędu działów podstawowych. Zakres, struktura wewnętrzna, powiązania działów przedstawione są zgodnie z ustaleniami nauki radzieckiej. Zasadniczo inna jest kolejność działów podstawowych.

Nie mogąc scharakteryzować w tym artykule wszystkich działów podstawowych zajmiemy się jedynie niektórymi z nich.

Pierwszą podstawową i zasadniczą osobliwością podziału głównego w radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej jest wprowadzenie samoistnego działu „Marksizm-leninizm”.

Wszystkie burżuazyjne klasyfikacje ignorują naukę marksistowsko-leninowską, przemilczała ją, przydzielając jej możliwie najsłabsze miejsce Skapo i niechętnie wprowadza Międzynarodowy Instytut Bibliograficzny (obecnie — Międzynarodowa Federacja Dokumentacji) osobne znaki dla piśmiennictwa marksistowskiego. Z 33 000 znaków klasyfikacyjnych tablic głównych systemu dziesiętnego marksizmowi przydziela się nie więcej niż dwa-trzy, podczas gdy na prawo kościelne przypada ich ponad siedemset.

W ostatnim wydaniu trzeciego działu klasyfikacji dziesiętnej opublikowanym w 1952 r. widzimy znów te same symbole: „301.195.6 Socjologia materialistyczna (Marks-Engels)”, gdzie marksizm umieszczony jest wspólnie z socjologią burżuazyjną (neopozytywizm Robertyego, teoria walki ras Gumpłowicza itp.) i „335.5 Socjalizm marksistowski. Komunizm. Kolektywizm”, którego dalszym podziałem jest „335.55 Komunizm. Leninizm. Bolszewizm”. Oto i wszystkie poddziały wprowadzone do klasyfikacji dziesiętnej w ciągu pół wieku (od 1905 do 1952 roku) dla piśmiennictwa z dziedziny marksizmu. Nie lepiej przedstawia się ta sprawa w innych burżuazyjnych systemach klasyfikacyjnych, np. w niedawno opublikowanym drugim wydaniu klasyfikacji bibliograficznej Bliss’a, gdzie znajdujemy poddział QX, w którym grupuje się łącznie piśmiennictwo zarówno o socjalizmie i komunizmie, jak o faszyzmie i anarchizmie.

Odrębny poddział w naukach społecznych „3 K Marksizm-leninizm. Komunizm. Socjalizm” w tablicach Tropowskiego dawał prowizoryczne rozwiązanie, które nie odpowiadało w pełni potrzebom bibliotek i nie odzwierciedlało miejsca i znaczenia nauki marksistowsko-leninowskiej.

W nowym projekcie radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej marksizm-leninizm wydzielony został jako osobny dział z następującymi podstawowymi podziałami:

A MARKSIZM-LENINIZM

- A1 Dzieła klasyków marksizmu-leninizmu.
- A2 Prace o dziełach klasyków marksizmu-leninizmu.
- A3 Życie i działalność Marksa, Engelsa, Lenina, Stalina.
- A4/7 Teoria marksistowsko-leninowska.
- A4 Teoria marksistowsko-leninowska. Zagadnienia ogólne
- A5 Filozofia marksizmu-leninizmu.
- A6 Nauka ekonomiczna marksizmu-leninizmu.
- A7 Komunizm naukowy.

Jeżeli miejsce działu „Marksizm-leninizm” na początku klasyfikacji było bezsporne, to co do zakresu tego działu nie było całkowitej jednomyślności. Dawano wyraz poważnym obawom co do tego, że skupienie trzech składowych części marksizmu-leninizmu na początku klasyfikacji pozbawia poszczególne rozgałęzienia nauk filozoficznych i ekonomicznych największego dorobku w rozwoju tych nauk — dialektycznego i historycznego materializmu oraz nauki ekonomicznej marksizmu.

Tego rodzaju sprzeczności są nieuniknione, gdy się usiłuje postawić na czele systemu klasyfikacji, zbudowanego na rozczłonkowaniu nauk, dział o charakterze zespołowym. Sądzymy, że stan ten można polepszyć przez wprowadzenie w poddziałach poszczególnych działów symbolu alternatywnego.

Tak więc marksizm-leninizm rozpoczyna szereg główny radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej. Miejsce i zakres działu podkreśla znaczenie nauki marksistowsko-leninowskiej w systemie nauk i w praktyce budowy społeczeństwa komunistycznego.

Zespół nauk społecznych zaczyna dział „Historia. Nauki historyczne”. Wyodrębnianie historii w osobny dział przyjęto we wszystkich schematach. Charakterystyczny dla naszego projektu jest zakres tego działu. Jego wewnętrzne poddziały i miejsce w szeregu klasyfikacyjnym.

Dział obejmuje historię, archeologię, etnografię i nauki pomocnicze historii. Zgrupowanie to odzwierciedla przyjęty przez uczonych podział nauk historycznych, umieszcza archeologię w szeregu nauk samodzielnych, a nie pomocniczych, usuwa przestarzałe łączenie historii i geografii, charakterystyczne dla klasyfikacji dziesiętnej i włącza do liczby nauk historycznych etnografię, tak niezręcznie „ulożoną” w klasyfikacji dziesiętnej.

Oto podstawowe poddziały tego działu:

G HISTORIA. NAUKI HISTORYCZNE .

G(0) Historia powszechna.

G(1) Historia ZSRR.

G(3/8) Historia krajów i narodów obcych.

G4 Archeologia.

G5/8 Etnografia.

G9 Nauki pomocnicze historii.

Odsyłacze wiążą ten dział z materializmem historycznym, jako teoretyczną i metodologiczną podstawą nauk historycznych. Podobne odsyłacze zapewniają powiązania nauk historycznych z innymi naukami społeczno-ekonomicznymi, prawnymi i filologicznymi.

Miejsce działu „Historia” w szeregu klasyfikacyjnym i jego stosunek do innych działów wytyczony jest przez marksistowsko-leninowskie pojmowanie przedmiotu nauk historycznych. Historia rozpatruje proces rozwoju społeczeństwa zarówno w całości dziejów, jak też w poszczególnych epokach w poszczególnych krajach. Historia bada zmianę i rozwój środków produkcji, nadbudowy politycznej, kultury, warunków bytowych i idei społecznych. Historia bada wszystkie aspekty życia społeczeństwa w ich powiązaniu i współdziałaniu, i właśnie dlatego powinna ona stać w szeregu klasyfikacyjnym przed innymi naukami społecznymi.

Następnie idą nauki, badające poszczególne aspekty życia społeczeństwa. Kolejność tych działów klasyfikacji bibliotecznej opiera się na marksistowsko-leninowskiej nauce o bazie i nadbudowie. Pierwsze miejsce pośród nich zajmują nauki ekonomiczne, badające ustrój ekonomiczny, ekonomiczną bazę społeczeństwa, obiektywne ekonomiczne prawa rozwoju społeczeństwa. Następnie idą działy „Polityka. Życie społeczne”. „Państwo i prawo. Nauki prawne”. „Nauka wojenna. Sprawy wojskowe”, odzwierciedlające polityczną i prawną nadbudowę społeczeństwa.

Dział „Ekonomika. Nauki ekonomiczne” obejmuje ogólne nauki ekonomiczne — ekonomię polityczną, historię myśli ekonomicznej, historię gospodarczą, geografę gospodarczą. Poddział „Gospodarka poszczególnych krajów” składa się z trzech wielkich grup: „Gospodarka ZSRR”, „Gospodarka krajów demokracji ludowej”, „Gospodarka krajów kapitalistycznych i kolonialnych”. Każdy kraj przedstawiony jest ze wszystkimi odrębnymi cechami jego systemu gospodarczego w przeszłości i w teraźniejszości. Ekonomiki poszczególnych dziedzin i branż wydzielone są w obrębie krajów. Dla bibliotek, które wolą gromadzić piśmiennictwo z zakresu ekonomiki dziedzin i branż z dalszym podziałem według krajów, przewidziano symbole alternatywne. Dział kończy się poddziałem „Międzynarodowe stosunki gospodarcze”, przeznaczonym dla piśmiennictwa o stosunkach gospodarczych między poszczególnymi krajami i grupami krajów. W dziale „Ekonomika” wydzielono rozmaite systemy społeczno-ekonomiczne we wszystkich możliwych podziałach na najwcześniejszych stopniach podziału.

Przy opracowaniu poddziałów pierwszego i drugiego stopnia tego działu autorzy kierowali się marksistowsko-leninowską nauką ekonomiczną, metodologicznymi wskazówkami I. W. Stalina o przedmiocie ekonomii politycznej, o rozgraniczeniu ekonomii politycznej i polityki gospodarczej. Przytoczymy poddziały podstawowe:

D EKONOMIKA. NAUKI EKONOMICZNE

- D1 Ekonomia polityczna.
- D2 Historia myśli ekonomicznej.
- D3 Historia gospodarcza.
- D4 Geografia gospodarcza.
- D5 Ekonomia poszczególnych krajów.
- D6 Ekonomiki specjalne i branżowe (symbol alternatywny).
- D7 Międzynarodowe stosunki ekonomiczne.

Dział „Polityka. Życie społeczne” po raz pierwszy został wprowadzony w ostatnim wariantcie naszego projektu, przeto musimy przy nim dłużej się zatrzymać. Biblioteka im. W. I. Lenina, podobnie jak wiele innych bibliotek radzieckich, nie ma w swych katalogach systematycznych działu „Polityka”. Tematyka polityczna (np. polityka narodowościowa Partii Komunistycznej i Rządu Radzieckiego, dyplomacja radziecka i burżuazyjna, ruch obrońców pokoju) rozmieszczona jest w działach historii, filozofii, prawa. Praktykę tę wielu działaczy bibliotecznych starało się uzasadnić teoretycznie, udowadniając, że polityka nie jest nauką, że fakty polityczne stają się faktami historycznymi, że piśmiennictwo polityczne z czasem traci swą aktualność i staje się źródłem historycznym i dlatego wydzielenie odrębnego działu „Polityka” w klasyfikacji bibliotecznej jest jakoby niesłuszne z naukowego punktu widzenia i niedogodne w praktyce. Żaden z tych argumentów nie wytrzymał poważnej krytyki. Tworząc dział „Polityka. Życie społeczne” opieramy się na licznych wskazówkach klasyków marksizmu-leninizmu o politykę, prawo, filozofię, religię jako zjawiskach nadbudowy.

Marksistowsko-leninowska nauka o społeczeństwie wykrywa różnorodność zjawisk tworzących nadbudowę i najzupełniej dokładnie określa miejsce nadbudowy politycznej w strukturze społeczeństwa. Wystarczy powołać się na „Przedmowę” K. Marksa w jego „Przyczynku do krytyki ekonomii politycznej” oraz na książkę I. W. Stalina „Marksizm a zagadnienia językoznawstwa”. Prawie sto lat dzieli te prace teoretyczne, ale w obu znajdujemy zasadnicze, doniosłe dla nas wydzielenie nadbudowy politycznej na równi z nadbudową prawną.

Do zakresu polityki nauka marksistowsko-leninowska włącza podłady polityczne, idee, teorie, państwo (jako „instytucje władzy”), partie polityczne, organizacje masowe społeczno-polityczne ludu pracującego. Działalność państwa, partii i organizacji społecznych, ich wzajemne stosunki, ich walka w polityce zewnętrznej i wewnętrznej, w zakresie stosunków narodowości-

ciowych tworzy właśnie pstrą tkaninę politycznego życia społeczeństwa.

A zatem, z punktu widzenia marksistowsko-leninowskiej nauki o społeczeństwie całkowicie uzasadniony jest szereg klasyfikacyjny: Ekonomia. Polityka. Prawo. Natomiast nie jest uzasadniony ani też logiczny szereg, w którym nie ma najważniejszych części nadbudowy — poglądów politycznych, idei, teorii i instytucji politycznych wraz z ich działalnością.

Brak działu „Polityka” w szeregu klasyfikacyjnym nie może być skompensowany przez włączenie do działu „Historia” piśmiennictwa politycznego jako „źródło historycznych”. Dział historii nie może pochłoniąć i zastąpić działu polityki, podobnie — jak innych działów (ekonomiki, prawa, religii, sztuki). Historia jako proces rozwoju społecznego jest równocześnie gospodarczym, społecznym, politycznym i duchowym rozwojem społeczeństwa. Dlatego dział historii zajmuje w klasyfikacji bibliotecznej zupełnie wyjątkowe miejsce wobec działów odzwierciedlających poszczególne dziedziny życia społeczeństwa. Nie powinien on pochłaniać tych działów, ale ustalić wzajemne z nimi powiązania. Rozgraniczenie historii i polityki jest tylko szczególnym przypadkiem rozgraniczenia historii od innych nauk społecznych. Włączanie piśmiennictwa politycznego do działu historii jest równoznaczne z odrodzeniem przestarzałego od dawna poglądu, który głosi, że przedmiotem historii są tylko dzieje polityczne.

Niemniej błędne jest twierdzenie, że polityka nie ma prawa do osobnego miejsca w szeregu klasyfikacyjnym, gdyż rzekomo nie należy ona do rzędu nauk. Teorie polityczne, poglądy, doktryny mają swoją historię. Na równi z innymi dziedzinami wiedzy społecznej, polityka otrzymuje prawdziwie naukowe podstawy z chwilą powstania marksizmu i przekształca się w naukę kierowania masami, w polityczną strategię i taktykę partii klasy robotniczej. Lenin mówił, że polityka jest nauką i sztuką. Zakres wiedzy politycznej i sztuki politycznej nie może być pochłonięty przez nauki historyczne, ani prawne. Przeto również z punktu widzenia klasyfikacji wiedzy zupełnie uzasadnione jest wyodrębnienie osobnego działu „Polityka”.

To samo rozwiązanie podsuwa nam praktyka biblioteczna. Zadania propagandy politycznej Partii Komunistycznej i Państwa Radzieckiego wymagają takiej organizacji zasobów i katalogów bibliotecznych, aby jak najsprawniej wskazywać czytelnikowi książki, broszury i artykuły polityczne. Piśmiennictwo to jest orężem w walce o rozwiązanie zadań dnia dzisiejszego i jutrzejszego i powinno być wykorzystane przez bibliotekarzy i czytelników zgodnie ze swym właściwym przeznaczeniem.

Wykorzystanie go jako źródła historycznego jest zadaniem wtórnym, którego nie wolno wysuwać na plan pierwszy.

Spory prowadzone przez pracowników wielkich bibliotek, czy dział „Polityka” ma „być albo nie być” w radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej, utrudniały i opóźniały w rzeczywistości opracowanie tego działu. Przygotowany obecnie projekt ma jeszcze ślady rozdźwięków. W szczególności nie osiągnięto dostatecznie wyraźnego rozgraniczenia działów „Państwo i prawo. Nauki prawne” a „Polityka. Życie społeczne”.

Dział polityki ma następujące poddziały:

E POLITYKA. ŻYCIE SPOŁECZNE

- E1 Ustrój społeczny i polityczny. Sytuacja wewnętrzna. Polityka wewnętrzna.
- E2 Partie komunistyczne. Ruch komunistyczny.
- E3 Związki zawodowe. Ruch związków zawodowych. Ubezpieczenia społeczne. Opieka społeczna.
- E4 Młodzież. Komunistyczne i demokratyczne organizacje młodzieżowe. Ruch młodzieżowy.
- E5 Sytuacja społeczna kobiety. Ruch kobiety. Organizacje kobiece.
- E6 Ruch w obronie pokoju i demokracji, przeciw faszyzmowi i wojnie. Międzynarodowa solidarność mas pracujących.
- E8 Zagadnienia narodowościowe i narodowo-kolonialne. Polityka narodowościowa. Ruch narodowo-wyzwoleńczy.
- E9 Stosunki międzynarodowe. Polityka zagraniczna. Dyplomacja.

Dział „Państwo i prawo. Nauki prawne” pokrywa się w swojej ogólnej strukturze ze współczesnym podziałem nauk i dyscyplin prawnych. Podstawowe miejsce w dziale zajmują rozmaite systemy państwa i prawa: radzieckie socjalistyczne, krajów demokracji ludowej, krajów kapitalistycznych. Każdy z tych poddziałów zawiera odpowiednie dyscypliny prawne. W dziale wydzielono specjalnie teorię państwa i prawa, historię filozofii prawa i instytucji politycznych, historię państwa i prawa oraz prawo międzynarodowe.

„Nauka wojenna. Sprawy wojskowe” to dział zespołowy, obejmujący marksistowsko-leninowską naukę o wojnie i armii, historię wojen i sztukę wojenną, historię, organizację, urządzenia i szkolenie sił zbrojnych, technikę wojenną. Włączono tu również piśmiennictwo o organizacjach partyjnych i komsomolskich oraz pracy partyjno-politycznej w Armii Radzieckiej.

W projekcie radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej nowy jest dział zespołowy „Kultura. Nauka. Oświata”. Nie usiłowaliśmy zebrać tu ogółu pojęć, które się odnoszą do kultury materialnej i duchowej, ani też odzwierciedlić historii kultury w szerokim zakresie zbliżającym to pojęcie do pojęcia historii społeczności ludzkiej. Kulturę wzięto w wąskim znaczeniu tego terminu, jako kulturę duchową. Do działu weszły zagadnienia ogólne budownictwa kulturalnego, nauka, prasa, oświata, praca kulturalno-oświatowa, bibliotekarstwo, muzealnictwo.

Pozostałe działy nauk społecznych odzwierciedlają poszczególne formy świadomości społecznej i badające je nauki.

Dział „Nauki filozoficzne. Psychologia” obejmuje historię filozofii i socjologię, etykę, estetykę, psychologię. Zgrupowanie to powiązано odsyłaczem z działem „Marksizm-leninizm”, gdzie skupia się piśmiennictwo z zakresu materializmu dialektycznego i historycznego.

Wyrzekliśmy się tradycyjnego wydzielenia nauk filozoficznych na pierwsze miejsce. Na czele klasyfikacji postawiono tu jedynie filozofię marksizmu-leninizmu, jako teoretyczną podstawę nauki marksistowsko-leninowskiej, jako jedynie naukową metodę i światopogląd. Filozofia przedmarksistowska i burżuazyjna przedstawiona jest jako określona forma świadomości społecznej, która jest przedmiotem marksistowskiego badania, krytyki i demaskowania.

Dział „Nauki filologiczne. Literatura” odzwierciedla historycznie ukształtowaną ścisłą więź między językoznawstwem i literaturoznawstwem. Do tego zgrupowania włączono językoznawstwo i literaturoznawstwo, literaturę piękną, folklor i literaturę dziecięcą.

W projekcie następuje potem „Sztuka i nauki o sztuce”, po czym „Historia religii. Ateizm”.

Wielu naszych oponentów wypowiadało się przeciwko tworzeniu w radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej odrębnego działu „Historia religii. Ateizm”. Źródłem tych zastrzeżeń było twierdzenie, że religia jako forma świadomości społecznej obumierająca w procesie historycznym, nie powinna być odzwierciedlona w podstawowych działach klasyfikacji radzieckiej. Proponowano włączyć historię religii i kościoła do działu „Historia. Nauki historyczne”, a ateizm do działu „Nauk filozoficznych”.

Wydaje się, że propozycja ta jest całkowicie nie do przyjęcia. Rzecz jasna, w radzieckim projekcie klasyfikacji dział „Historia religii” zajmuje zupełnie odmienne miejsce, niż w klasyfikacjach burżuazyjnych. Jeżeli w klasyfikacji dziesiętnej dział „Religia” stoi prawie na czele szeregu, a w klasyfikacji Biblioteki Kongresu USA jest nawet zespołony z filozofią (dział B), to w na-

szym projekcie religia i kościół są traktowane jako element nadbudowy, jako całokształt uwarunkowanych historycznie idei i odpowiadających im instytucji, jako przedmiot badania naukowego, politycznego demaskowania i ideowej walki.

Tematyka i charakter piśmiennictwa, skupionego w tym dziale (teologia, tak zwane dzieła religijno-moralne itp. wydawnictwa, posiadane przez wielkie biblioteki) nie pozwalają na jego połączenie z innymi działami klasyfikacji. W bibliotekach powszechnych natomiast jest rzeczą istotną stworzenie działu, gdzie się gromadzi piśmiennictwo, przeznaczone do walki z przeżytkami religijnymi tkwiącymi w świadomości i w życiu codziennym ludzi.

Nie mogąc szczegółowo omówić działów nauk przyrodniczych, medycyny, rolnictwa i techniki, odsyłamy czytelnika do „Działów podstawowych projektu klasyfikacji bibliotecznej”, załączonych na koncu artykułu.

Z przytoczonych przykładów widzimy, że podstawowe działy klasyfikacji stanowią nie poszczególne nauki, lecz kompleksy zjawisk życia społecznego i grupy nauk pokrewnych, zespolone dzięki jedności przedmiotu i metody lub też — genezy i ustalonych tradycji badawczych. Uwzględniano przy tym istniejące piśmiennictwo ogólne, ogarniające kilka dziedzin wiedzy, a także charakter popytu czytelniczego. Nie wydzielamy do szeregu podstawowego matematyki, fizyki, chemii, geologii, botaniki, zoologii, archeologii, etnografii itd., dajemy natomiast zespoły: „Nauki matematyczno-fizyczne i chemiczne”, „Nauki geologiczne i geograficzne”, „Nauki biologiczne”, „Nauki historyczne” itd. Poszczególne nauki, poszczególne rodzaje sztuki, dziedziny prawa, dyscypliny techniczne uzyskują z reguły podział do szego rzędu.

Układ działów i poddziałów klasyfikacji bibliotecznej opierającej się na marksistowskiej klasyfikacji nauk odzwierciedla w ostatecznym wyniku związki dialektyczne obiektywnych zjawisk, ponieważ związki i wzajemne przechodzenie nauk odzwierciedlają związki i przekształcanie się form ruchu materii. Ale odzwierciedlenie tych stosunków w klasyfikacji bibliotecznej ma swoisty charakter i ograniczone jest jej przeznaczeniem praktycznym. Działy klasyfikacji bibliotecznej rozmieszczone są jedynie w układzie szeregowym, co nie pozwala na wyrażenie całej różnorodności wzajemnych zależności, istniejących między naukami. Ten jeden wymiar jest zgoła niewystarczający dla odzwierciedlenia wzajemnych stosunków między naukami, ich związku z praktyką oraz ich historycznego rozwoju.

Klasyfikacja biblioteczna nie może i nie usiłuje odzwierciedlić wszystkich wzajemnych stosunków między naukami. Po-

winna ona wybrać związki najważniejsze, określające miejsce danego działu w klasyfikacji, a pozostałe zaznaczyć za pomocą odsyłaczy do innych działów. Nieprawidłowe rozwiązanie tego odpowiedzialnego zadania może doprowadzić do rozerwania stosunków najważniejszych i wysunięcia na pierwsze miejsce — drugorzędnych. Określenie najbardziej istotnych związków każdego działu klasyfikacji szeregowej jest nader skomplikowane. A więc, na przykład nie wolno uważać za rzecz przypadkową dawnego sporu klasyfikatorów o miejsce paleontologii, którą jedni odnosili do nauk biologicznych, inni do neologicznych; o miejsce psychologii, którą zbliżano do filozofii, bądź — do fizjologii, bądź do nauk pedagogicznych; o miejsce gleboznawstwa i szeregu innych nauk. U podstawy tych rozdzwieleń spoczywają trudności obiektywne. Stąd nieunikniona warunkowość i sporność niektórych rozwiązań klasyfikacyjnych.

II

W dalszych podziałach klasyfikacji napotykamy szereg skomplikowanych zagadnień dotyczących wewnętrznej struktury. Omówimy jedynie niektóre z nich, mające ogólne, zasadnicze znaczenie, zostawiając na uboczu specyficzne problemy, powstające w każdym rozpałczeniu.

Jednym z takich ogólnych zagadnień jest zasada grupowania krajów w tablicach podstawowych i pomocniczych.

Działy „Historia”, „Ekonomika”, „Sztuka”, „Literatura” i nawet poddziały nauk przyrodniczych i stosowanych obejmują po-każne liczebnie materiały, charakteryzujące ekonomikę, historię, sztukę, literaturę i naukę poszczególnych krajów. Prawdłowe skupienie tych materiałów jest nie tylko sprawą wygody bibliotecznej, ale również problemem politycznym. Wiadomo, że symbole klasyfikacji dziesiątnej grzeszą stronniczością w stosunku do „wybranych” krajów Europy i wykazują wielką obojętność wobec ZSRR. Terytorium ZSRR nie ma osobnego wspólnego poddziału geograficznego, ocarniającego wszystkie jego części. Europejskie terytorium ZSRR ma wspólny poddział geograficzny (47), azjatyckie — (57) i (584), przy czym między europejską i azjatycką częścią ZSRR umieszczono kraje skandynawskie — (48), Grecję, Szwajcarię, Belgię, Holandię — (49), Chiny — (51), Japonię — (52) itd.

W projekcie nowej klasyfikacji usiłowaliśmy dać takie rozwiązanie, które by traktowało na równi wszystkie kraje współczesne i prawidłowo odzwierciedlało wzajemny stosunek między pojęciami „świat” a „poszczególne kraje”.

Do poddziałów „Historia powszechna”, „Literatura powszechna”, „Świat” itd. odnosimy materiały ogólne o wszystkich lub

o niektórych krajach, włączając tam ZSRR i kraje Wschodu, a nie tylko kraje zachodnio-europejskie. W radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej niedopuszczalne jest utożsamianie historii powszechnej z historią krajów obcych, odzwierciedlające tradycje nauki burżuazyjnej i pomniejszające rolę naszego kraju w dziejach świata, wkład narodów ZSRR do światowej kultury i nauki.

W podziałach historycznych dalszego rzędu: wieki średnie, historia nowożytna i współczesna reprezentowane są przez prace i tematy ogólne. Do historii starożytnej weszły ponadto prace o poszczególnych krajach i narodach, ponieważ nie sposób włączyć szeregu państw i narodów świata starożytnego do przeszłości krajów współczesnych. Takie zgrupowanie podyktowane jest praktyką badań świata starożytnego jako osobnego zespołu i odpowiada potrzebom czytelników.

ZSRR, jako nasza ojczyzna i pierwszy kraj socjalizmu, wyodrębniony jest w osobnym podziale. Materiały o Związku Radzieckim gromadzone są z całości jego dziejów — od najdawniejszych czasów po dzień dzisiejszy.

Kraje obce zgrupowane są według kontynentów. Umożliwia to pokazanie związków gospodarczych, ideologicznych, kulturalno-bytowych i innych zachodzących między narodami, niezbędnych dla rozumienia ich historii, kultury, życia codziennego. W granicach kontynentów uszeregowano kraje według abecadła ich nazw. Znak kraju składa się ze znaku kontynentu i inicjału kraju. Na przykład: „(4 Al) Albania”, „(5 Ki) Kitaj” [tj. Chiny po rosyjsku].

Symbol krajów obcych (3/8) może być wykorzystany, jeżeli konieczne jest oddzielenie w katalogu materiałów o Związku Radzieckim od piśmiennictwa o krajach obcych, ale może też być pominięty, ponieważ oznaczenie „zagranicy” nie wchodzi w skład oznaczeń poszczególnych krajów obcych.

Piśmiennictwo o krajach demokracji ludowej może być skupione w granicach kontynentów Europy i Azji bądź wydzielone w odrębną grupę, z wewnętrznym jej podziałem na europejskie i azjatyckie kraje demokracji ludowej.

Nie uważamy za rzecz celową włączanie do znaku kraju wskaźnika dla jego systemu społecznego, jak to się obecnie robi w schemacie „Katalogu biblioteki rejonowej”. Sposób ten jest całkowicie nieprzydatny przy organizacji wielkich katalogów systematycznych, które powołane są do wieloletniej służby. Przewidujemy jednak możliwość oddzielania krajów demokracji ludowej od krajów kapitalistycznych.

Poszczególne kraje ujęto we współczesnych granicach politycznych.

Oto podziały geograficzne, szeroko wykorzystywane w schemacie.

- (0) Świat.
- (1) ZSRR.
- (5/8) Kraje obce.
- (4) Europa.
- (5) Azja.
- (6) Afryka.
- (7) Ameryka.
- (8). Australia. Oceania. Kraje polarne.
- (9)' Oceany.

Podobnie jak wszystkie inne zasadnicze problemy budowy radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej, rozwiązanie to rodziło się wśród gorących sporów. Wielu towarzyszy proponowało wyrzec się pojęcia „kraje obce” oraz grupować kraje według kontynentów, zachowując tylko następujące podziały:

- Świat.
- ZSRR.
- Kraje demokracji ludowej.
- Kraje kapitalistyczne.

Propozycja ta nie mogła być przyjęta jako podstawa budowy schematu, gdyż jego struktura i znaki klasyfikacyjne powinny otwierać przed bibliotekarzami szereg możliwości tak, aby móc: 1) oddzielać materiały krajowe od zagranicznych, 2) wyodrębnić piśmiennictwo o obozie pokoju, demokracji i socjalizmu od materiałów o obozie imperializmu i wojny, 3) budować podziały historyczne, w których każdy kraj przedstawiony jest we wszystkich etapach swego rozwoju, 4) tworzyć geograficzne podziały w obrębie biologii, geologii, geografii itd.

Przydzielanie materiałów według systemów społecznych zmniejszyłoby możliwość zastosowania podziałów geograficznych. Upraszczaniem i wulgaryzacją byłoby przenoszenie przeciwstawności dwóch kierunków polityki współczesnej na grupowanie piśmiennictwa archeologicznego, etnograficznego lub geograficznego. Uwzględniając w klasyfikacji personalia biologów, bibliotekarz dąży do wyodrębnienia Timirjazewa, Pawłowa, Mićurina i tym samym do podkreślenia wkładu rodzimych uczonych do historii nauk biologicznych. Ale czyż dopuszczalne jest włączanie Lamarcka i Darwina pod hasło „Biologowie krajów kapitalistycznych”, a Weismanna pod hasło „Biologowie krajów demokracji ludowej”? W tym i analogicznych przypadkach poprawniej będzie zastosować pojęcia „ZSRR” i „Kraje obce” (jeżeli zachodzi potrzeba, to z podziałem na poszczególne kraje).

odzwierciedlając w ten sposób wkład każdego narodu do ogólnego skarbcza nauki i kultury. Takie rozwiązanie wydaje się nam bardziej słuszne i dalekowzroczne, gdyż mapa polityczna świata zmienia się w naszych oczach, a narodowe i państwowe różnice między narodami i krajami „będą trwały jeszcze bardzo długo nawet po urzeczywistnieniu dyktatury proletariatu w skali światowej” (W. I. Lenin).

Drugim ważnym problemem, związanym z wewnętrzną strukturą klasyfikacji bibliotecznej, jest zagadnienie: w poddziałach którego rzędu wyodrębniać należy piśmiennictwo o ZSRR i przeprowadzać grupowanie materiałów według krajów?

W opracowanym przez nas projekcie wyodrębnianie piśmiennictwa o ZSRR a także o innych krajach, przeprowadzone jest w szerszych lub węższych zespołach piśmienniczych w zależności od charakteru nauki, jej przedmiotu, stopnia zróżnicowania gałęzi nauki, rozwoju specjalizacji naukowej i praktycznej.

W naukach przyrodniczych materiał o ZSRR wyodrębniono w zasadzie w „Zagadnieniach ogólnych” (tzn. wydzielenie ograniczone do historii, organizacji i stanu nauki, jej nauczania itd.), a także w poddziałach geograficznych, zbudowanych według tablicy typowych poddziałów terytorialnych, stosowanych wewnątrz poddziałów geologii, geografii, biologii itd.

We wszystkich poddziałach nauk społecznych piśmiennictwo o ZSRR gromadzi się z reguły w granicach danej dziedziny nauki z uwzględnieniem tej specjalizacji, która istnieje w danej nauce. A więc, w dziale „Historia. Nauki historyczne” najpierw przeprowadzono podział na dyscypliny historyczne: „Historia” [znak G(0), G(1), G(3/8)] „Archeologia”, „Etnografia”, „Nauki pomocnicze historii”, a potem wewnątrz tych gałęzi nauk wydzieliła się „Historię ZSRR”, „Archeologię ZSRR”, „Etnografię narodów ZSRR”.

Według tejże zasady zbudowano dział „Sztuka i nauki o sztuce”, rozczłonkowany zgodnie z podziałem tych nauk i rodzajów sztuki na „Teorię sztuki”, „Historię sztuki”, „Architekturę”, „Rzeźbę”, „Malarstwo i grafikę”, „Sztukę dekoracyjną i stosowaną”, „Teatr”, „Kino”, „Taniec” i „Muzykę”. W granicach teorii sztuki i rodzajów sztuki wyodrębniane są poszczególne kraje.

Odstępstwa od tej zasady dopuszczono się w dziale „Ekonomia. Nauki ekonomiczne”. Po ogólnych teoretycznych i historycznych poddziałach „Ekonomia polityczna”, „Historia myśli ekonomicznej”, „Historia gospodarcza” następuje tu „Ekonomia poszczególnych krajów”. „Ekonomiki poszczególnych dziedzin i branż” wydzielone są natomiast dalej w poddziałach prze-

znaczonych dla piśmiennictwa o ZSRR, krajach demokracji ludowej i krajach kapitalistycznych. Taka konstrukcja jest dogodna przy studiach nad ekonomiką kraju, ale utrudnia badanie ekonomiki poszczególnych dziedzin — podejmowane na materiałach różnych krajów. Wobec tego, że wśród czytelników przeważa popyt na piśmiennictwo o całokształcie ekonomiki kraju bądź też o ekonomice burżuazyjnej danego kraju, uważaliśmy za rzecz możliwą przyjęcie podziału według krajów jako podziału zasadniczego, ale przewidzieliśmy jednocześnie alternatywny znak klasyfikacyjny — dla skupiania materiałów w zakresie ekonomik specjalnych z podziałem tego piśmiennictwa według krajów wewnątrz danej dziedziny.

Analogicznie zbudowano w szeregu podstawowym dział „Państwo i prawo. Nauki prawne”. W ślad za dyscyplinami teoretycznymi i historycznymi: „Teorią państwa i prawa”, „Historią filozofii prawa i doktryn politycznych”, „Historią państwa i prawa”, następuje podział na państwo i prawo — radzieckie socjalistyczne, krajów demokracji ludowej oraz krajów kapitalistycznych, a wewnątrz każdego z tych podziałów — na gałęzie prawa, właściwe danemu systemowi społecznemu. Poszczególne kraje demokracji ludowej i kraje kapitalistyczne wyodrębnione są wewnątrz gałęzi prawa lub poszczególnych instytucji prawnych.

W ten sposób przyjęto w schemacie ogólną zasadę dawania szerszych zespołów piśmienniczych o ZSRR tam, gdzie to nie jest sprzeczne ze specjalizacją naukową, ażeby odzwierciedlić cechy charakterystyczne socjalistycznego systemu gospodarki, prawa, oświaty itd.

Materiał o Rosji przedrewolucyjnej w podziałach historycznych stoi przed piśmiennictwem o okresie radzieckim, przesunięty jest natomiast na drugi plan, po ZSRR, w tych podziałach, gdzie na pierwsze miejsce wydzielono tematykę okresu radzieckiego. Takie samo ujęcie zastosowano przy krajach demokracji ludowej.

W tych przypadkach, gdy przedmiotem studiów są nie poszczególne kraje, lecz instytucje społeczne, różniące się zasadniczo w warunkach kapitalizmu i socjalizmu, stosuje się zbliżenie piśmiennictwa o Rosji przedrewolucyjnej z materiałami o współczesnych krajach kapitalistycznych. A więc w dziale „Państwo i prawo. Nauki prawne” w podziałach „Radzieckie socjalistyczne państwo i prawo”, „Państwo i prawo krajów demokracji ludowej” rzecz jasna nie ujęto prawa i nauk prawnych z okresu Rosji carskiej ani monarchicznej Rumunii. Piśmiennictwo to, na równi z materiałami współczesnych krajów

kapitalistycznych weszło do poddziału „Państwo i prawo krajów kapitalistycznych. Burżuazyjna nauka prawna”.

Dla historycznych poddziałów klasyfikacji bibliotecznej duże znaczenie ma naukowa periodyzacja. Przy podziale na okresy należy wziąć jako punkt wyjścia jednolite zasady metodologiczne, uwzględniające właściwości historycznego rozwoju poszczególnych krajów lub zjawisk społecznych. Kwestie periodyzacji są w obecnym okresie przedmiotem naukowego opracowania i dyskusji, dlatego też odzwierciedlone są zgola niejednolite w tych dokumentach naukowych, którymi kierowaliśmy się przy konstruowaniu klasyfikacji poszczególnych dziedzin. Periodyzacja w pracach naukowych, podręcznikach i programach w zakresie historii literatury, sztuki, państwa i prawa, filozofii, pedagogiki itd. nie jest jeszcze uzgodniona zarówno gdy chodzi o granice chronologiczne, sformułowania, jak też — jej zasady podstawowe. W jednych gałęziach nauki stosuje się podział według formacji społeczno-ekonomicznych, w drugich — podział na okres przedmarksistowski i okres powstawania i rozwoju marksizmu, w innych znów — podział według stuleci.

Periodyzacja procesu ogólnohistorycznego oraz historii nadbudów (państwa i prawa, literatury, sztuki, filozofii itd.) nie została sprowadzona do naukowej jednolitości, nieuzgodniona jest zarówno w historii powszechnej, jak w dziejach poszczególnych krajów. W naszym projekcie schematu klasyfikacyjnego jednolitość ta została osiągnięta tylko w tej mierze, na jaką zezwala współczesny poziom nauki.

W historii powszechnej przyjęto jako podstawę następującą periodyzację, ustaloną przez radziecką naukę historyczną.

Wspólnota pierwotna.

Historia starożytna (Ustrój niewolniczy).

Starożytny Wschód.

Świat antyczny.

Średniowiecze (Ustrój feudalny). (V wiek — 1640 rok).

Okres V-XI w.

Okres XI-XV w.

Okres w. XVI — 1640 r.

Historia nowożytna. (Ustrój kapitalistyczny). (1640-1917).

Okres od rewolucji angielskiej do francuskiej rewolucji burżuazyjnej XVIII wieku (1640-1789).

Okres od francuskiej rewolucji burżuazyjnej XVIII wieku do Komuny Paryskiej (1789-1870).

Okres od Komuny Paryskiej do Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej (1871-1917).

Historia najnowsza. (Ogólny kryzys kapitalizmu i walka dwóch systemów). (Od 1917 roku).

Przy tworzeniu zespołów w zakresie historii poszczególnych krajów trzeba było mieć na uwadze, że w naszej nauce historycznej niektóre zagadnienia periodyzacji nie są jeszcze opracowane w formie ostatecznej. Jeżeli w historii ZSRR dawno już wprowadzono podział na formacje, przyjmując jako punkt wyjścia wewnętrzne warunki rozwoju (dyskusja się toczy jedynie o chronologiczne granice okresów), to w historii krajów obcych za podstawę periodyzacji często przyjmują nie przebieg ich rozwoju wewnętrznego, ale granice światowego procesu historycznego. Pojęcie „Historia nowożytna Niemiec” (od 1648 roku) nie odpowiada zwykłemu pojmowaniu „Historii nowożytnej” jako ery kapitalizmu, która rozpoczęła się w Niemczech znacznie później. Dlatego w klasyfikacji stosujemy dwa sposoby: po pierwsze, periodyzację według formacji w dziejach tych krajów, dla których periodyzacja ta została już ustalona przez naukę (historia ZSRR, Anglii, Holandii i niektórych europejskich krajów demokracji ludowej); po drugie — periodyzację dziejów danego kraju w ogólnych ramach okresów historii powszechnej. W tym ostatnim przypadku stosuje się specyficzne sformułowanie, podkreślające umowność takiego ujęcia. Na przykład: „Historia Indii w czasach nowszych”, a nie „Historia nowożytna Indii”.

Periodyzacja historycznego rozwoju takich zjawisk społecznych, jak państwo i prawo, wojny i sztuka wojenna, oświata, pokrywa się niemal całkowicie w naszym projekcie z periodyzacją przyjętą w podziałach historii powszechnej.

W podziałach: „Historia filozofii”, „Historia myśli ekonomicznej” i „Historia socjalizmu”, prócz granic ogólnohistorycznych wprowadzono podział na dwa jakościowo odmienne etapy: okres przedmarksistowski i — od powstania marksizmu.

Wreszcie, w historii literatury i historii sztuki przyjęliśmy periodyzację stosowaną w literaturoznawstwie i naukach o sztuce.

Jak już nadmienialiśmy, podziały wyższego i niższego rzędu, dotyczące teorii marksistowsko-leninowskiej, tematyki radzieckiej, przodujących zjawisk społecznych, postępowych prądów w nauce i sztuce, wysunięto w odpowiednich miejscach klasyfikacji na czoło i opracowano bardziej szczegółowo. Typowe podziały wspólne pozwalają na wyodrębnianie na początku dowolnego podziału dzieł i wypowiedzi klasyków marksizmu-leninizmu oraz prac postępowych przedstawicieli nauki.

Szczególną uwagę poświęcono tematom okresu radzieckiego. W historycznych podziałach klasyfikacji rozmieszczono je po tematach dotyczących historii Rosji. W podziałach, gdzie badania historyczne przedmiotu nie są zadaniem podstawowym,

gdzie się gromadzi piśmiennictwo o stanie i organizacji nauki, o zagadnieniach teoretycznych, metodycznych i innych, na plan pierwszy wysuwa się piśmiennictwo okresu radzieckiego, a potem dopiero materiały o Rosji sprzed 1917 r. A więc, w dziale „Medycyna” dajemy z początku „Służbę zdrowia w ZSRR”, a potem „Służbę zdrowia w Rosji przed Wielką Socjalistyczną Rewolucją Październikową”. Taka sama kolejność przyjęta została w poddziałach „Siły zbrojne”, „Organizacja, system i stan oświaty publicznej” i w innych hasłach.

Te same metody stosuje się dla wyodrębnienia tematów i piśmiennictwa okresu ludowo-demokratycznego w historii krajów demokracji ludowej.

Radziecka klasyfikacja biblioteczna opracowana jest zgodnie z systemem pojęć współczesnej postępowej nauki, ale przewiduje ona również miejsce dla „nauk martwych”, przestarzałych zagadnień, pojęć i kierunków. Znaczna część piśmiennictwa politycznego, ekonomicznego i prawnego, przechowywanego w bibliotekach, poświęcona jest obumarłym już formom organizacyjnym i metodom pracy oraz instytucjom prawnym nie istniejącym w chwili obecnej. Piśmiennictwo to ma znaczenie dokumentarne, naukowe i historyczne, powinno być jednak oddzielone od współczesnego systemu wiedzy, od aktualnych norm prawnych, od stosowanych obecnie form i metod pracy. Takie wyodrębnienie szczególnie ważne jest w wielkich bibliotekach, których katalogi odzwierciedlają całą historyczną drogę rozwoju nauki. Ale problem ten jest politycznie doniosły także w innych bibliotekach, szczególnie w związku z tworzeniem katalogów dla czytelników.

Oddzielenie tematów przestarzałych osiąga się, po pierwsze, przez odpowiednie sformułowania, zawierające ocenę danego zjawiska; po drugie, przez odwrócenie chronologicznego rozmieszczenia materiałów; po trzecie, przez wprowadzenie dat chronologicznych do sformułowań hasłowych. Wyodrębnienia dokonuje się w granicach odpowiedniego poddziału lub problemu.

III

Opracowując system radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej, różniąc się radykalnie od klasyfikacji burżuazyjnych, usiłowaliśmy jednocześnie uwzględnić i wykorzystać wszystkie najlepsze osiągnięcia bibliotekoznawczej teorii i praktyki: jednolitość w budowie pokrewnych działów; dziesiętną zasadę podziału w znakach klasyfikacyjnych wewnątrz poddziałów; elastyczność uwarunkowaną istnieniem systemu poddziałów wspólnych; prostotę i łatwość zapamiętywania znaków klasyfikacyjnych; moż-

liwość nieograniczonego tworzenia coraz szczegółowszych podziałów i kombinowania znaków dla pojęć nieprzewidzianych w tablicach podstawowych.

Dla jednolitego rozmieszczenia jednorodnego piśmiennictwa, spotykanego we wszystkich lub kilku działach klasyfikacji, wprowadzono tablice „Typowych poddziałów wspólnych”. Tablica I ma następujące poddziały:

- a Klasycy marksizmu-leninizmu o nauce lub o przedmiocie.
- b Postanowienia i dyrektywy partii i rządu. Materiały kierownicze organizacji społecznych.
- v Teoria i metodologia.
- g Historia nauki lub przedmiotu.
- d Personalia.
- e/r Organizacja pracy naukowo-badawczej i praktycznej.
- k Kierownictwo i zarząd.
- m Instytucje i organizacje.
- n Ekspedycje, wycieczki, delegacje itp.
- p Statystyka nauki lub przedmiotu. Materiały statystyczne.
- r Organizacja, racjonalizacja i wydajność pracy.
- s Wynalazczość.
- t Informacja.
- u Kadry.
- f Badanie i nauczanie nauki lub przedmiotu. (Wykształcenie specjalne).
- ch Propaganda i popularyzacja nauki lub przedmiotu.
- ś Konkursy, współzawodnictwo, spartakiady, olimpiady itp.
- ju Metodyka i technika pracy naukowo-badawczej i praktycznej.

Tablicę tę stosuje się przede wszystkim w tych przypadkach, gdy względy polityczne i naukowe nie pozwalają zebrania pod jednym znakiem piśmiennictwa o zjawiskach o różnym charakterze społecznym. Dlatego czołowe miejsce zajmują w nim takie poddziały jak „Klasycy marksizmu-leninizmu o nauce lub przedmiocie”, „Postanowienia i dyrektywy partii i rządu” i inne poddziały dla piśmiennictwa o treści teoretycznej i metodologicznej.

Tablice poddziałów geograficznych i okresy chronologiczne omówiliśmy w rozdziale poprzednim.

Dla klasyfikowania piśmiennictwa według cech wydawniczo-formalnych i przeznaczenia czytelniczego sporządzono następującą tablicę.

- (01) Bibliografie.
- (02) Informatory.
- (03) Materiały oficjalne (urzędowe).
- (04) Serie wydawnicze. Zbiory utworów. Wydania zbiorowe.
- (05) Wydawnictwa periodyczne i ciągłe.
- (06) Wydawnictwa i materiały ilustracyjne.
- (07) Podręczniki i pomoce naukowe.
- (08) Wydawnictwa popularne (masowe) i wydawnictwa dla poszczególnych kategorii czytelników.
- (09) Pozostałe wydawnictwa i materiały.

Dla tematycznego rozczłonkowania materiałów rozmieszczanych wewnątrz poszczególnych poddziałów pierwszego i drugiego stopnia wprowadzono specjalne poddziały wspólne. W odróżnieniu od poddziałów wspólnych o charakterze ogólnym zawierają one pojęcia związane ze specyfiką treści tego czy innego poddziału i jego poddziałów dalszego rzędu.

Nie mało trudności powstało przed nami przy opracowywaniu systemu znaków klasyfikacyjnych. Z opublikowanych systemów, niestety, żaden nie odpowiada jednocześnie wszystkim koniecznym wymaganiom (logiczności, prostoty, zwięzłości, łatwości zapamiętywania i wymawiania). Musieliśmy raz jeszcze rozważyć zalety i wady klasyfikacji dziesiętnej, schematów Biblioteki Kongresu USA, Bliss'a. Zaznajomiliśmy się z nieopublikowanymi systemami znaków stosowanymi przez Państwową Bibliotekę Publiczną im. M. E. Sałtykowa-Szczedrina, Bibliotekę Państwowego Uniwersytetu Moskiewskiego, jak również z projektami nadesłanymi nam przez poszczególnych bibliotekarzy. Żaden z tych systemów nie mógł nas w pełni zadowolić.

Nieodzowny był dla nas jednolity system znakowania, nadający się zarówno dla niewielkiej biblioteki wiejskiej, jak i dla wielkiej naukowej, dla biblioteki ogólnej — zarazem też — dla specjalnej. Trzeba było przyjąć taki system, który by umożliwił jego rozbudowę wyszczególniającą bądź redukowanie poddziałów i zapewnił jednolitość oznaczeń także przy naruszaniu proporcji części składowych systemu. Krótko mówiąc, konieczny jest system znakowania, na podstawie którego w ciągu najbliższych lat można by rozwinąć centralne klasyfikowanie książek i artykułów dla bibliotek naszego kraju.

■ Mając te zadania na względzie przyjęliśmy logiczny system znakowania, który utrwała w znakach logikę schematu klasyfikacyjnego, dzięki czemu są one łatwe do zapamiętania; pozwala to też tworzyć na jednolitej podstawie znaki bardzo zwięzłe lub bardzo szczegółowe.

Rozkwit kultury narodowej, wzrost produkcji wydawniczej w językach narodów ZSRR, nieustanne rozszerzanie się sieci bi-

biotek w republikach związkowych wymagały, by znaki były dogodnie dla wszystkich bibliotek naszego wielomilionowego kraju. Dlatego też zastosowano w systemie znakowania cyfry arabskie, przeważają w nim też znaki cyfrowe.

Baza cyfrowa ma wszakże swoje niedogodności: jest ona zbyt wąska przy oznaczaniu działów pierwszego rzędu pojedynczymi cyframi, a zbyt obszerna przy posługiwaniu się znakami dwucyfrowymi. To znakowanie dwucyfrowe prowadzi albo do rozbudowy szeregu podstawowych znaków, co jest niewskazane w mniejszych bibliotekach, albo do licznych opuszczeń dwucyfrowych oznaczeń przy równoczesnym wydłużaniu symboli klasyfikacyjnych. Trzeba też uwzględnić, że w okresie przeróbek klasyfikacyjnych dokonywanych w zasobach i katalogach, co potrwa dłużej, praktycznie dogodniejsze będzie, jeśli znaki nowej klasyfikacji nie będą się pokrywały ze starymi, stosowanymi w chwili obecnej w bibliotekach. Wszystkie te względy skłoniły nas, przy docenianiu roli cyfr, do obrania znaków literowych dla działów podstawowych. Znajomość języka rosyjskiego nie tylko wśród narodów naszego kraju, ale także wśród narodów obcych, uznanie go za język międzynarodowy, uprawnia nas do czerpania znaków literowych nie z alfabetu łacińskiego, ale — rosyjskiego.

Nasz system znakowania jest tedy systemem logicznym, mieszanym — literowo-cyfrowym (z liter alfabetu rosyjskiego i cyfr arabskich), z przewagą znaków cyfrowych. Część cyfrowa znaku zbudowana jest według zasady dziesiętnej.

Bynajmniej nie od razu doszliśmy do tego rozwiązania. Początkowo, dopóki zadanie nasze ograniczało się do opracowywania klasyfikacji dla ogólnego katalogu systematycznego Biblioteki imienia W. I. Lenina, pragnęliśmy stworzyć dość szeroką bazę dla znaków działów pierwszego i drugiego rzędu, by zapewnić sobie jak najzwięźlejsze znaki w dalszych poddziałach poszczególnych dziedzin. W projektach 1946 i 1947 roku wykorzystaliśmy majuskuły alfabetu rosyjskiego dla oznaczenia poddziałów pierwszego i drugiego rzędu, a cyfry — dla dalszych poddziałów. Szereg podstawowy w tych projektach zawierał więcej niż 30 działów, oznaczonych literami, a poddziały drugiego rzędu więcej niż 350 symboli, wyrażonych dwoma literami. Taki system był niedostatecznie giętki, trudny do zapamiętania, wymawianie symboli nie zawsze było łatwe. Dla niewielkich bibliotek był on zupełnie nieprzydatny. Biorąc to pod uwagę, musieliśmy następnie w związku z opracowaniem klasyfikacji dla bibliotek masowych obrać odmienną drogę — zmniejszenia liczby działów podstawowych i oznaczania ich przy pomocy prostych symboli z jednego znaku. W ten sposób doszliśmy ostatecznie do zrefe-

rowanego powyżej wariantu klasyfikacji, którego praktyczne zalety wytrzymały próbę życiową przy opracowaniu tablic skróconych dla bibliotek okręgowych, rejonowych i wiejskich.

Symbole w schematach dla niewielkich bibliotek są bardzo proste, w szeregu przypadków dużo prostsze od przyswojonych przez bibliotekarzy znaków Tropowskiego lub „Katalogu wzorcowego biblioteki wiejskiej i kołchozowej”. Np. w katalogu tym poddział „Walka o pokój” ma symbol 327.3, a w nowym projekcie E 6; poddział „Weterynaria” w katalogu oznaczony jest symbolem 636.09, a w naszym projekcie — Ch 9.

W tablicach dla bibliotek rejonowych symbole składają się także z reguły tylko z trzech - czterech znaków. Na przykład:

CH ROLNICTWO. WETERYNARIA

- CH4 Specjalna (szczegółowa) uprawa roślin.
- CH41 Rośliny uprawne polne.
- CH412 Uprawa roślin zbożowych i strączkowych.
- CH413 Oleiste. Aromatyczne. Lecznicze. Owadobójcze.

W schemacie dla bibliotek okręgowych zgodnie z większą złożonością i szczegółowością tematyki znak klasyfikacyjny nieco się wydłuża i komplikuje. Wreszcie w wielkim schemacie klasyfikacyjnym, zawierającym około 60 tysięcy haseł w tablicach podstawowych, symbole osiągną niekiedy dość imponujące rozmiary i byłyby one jeszcze dłuższe, gdybyśmy usiłowali odzwierciedlić w nich wszystkie stopnie podporządkowania danego pojęcia pojęciom nadrzędnym.

Logiczność znaków klasyfikacji nie jest dla nas wszakże celem samym w sobie, a jedynie środkiem pomocniczym. Dlatego, żeby nie stwarzać zbędnych szczebli i nie wydłużać znaków, dopuszczamy się czasem odstępstw od logiki w ich strukturze. Tak np. nie podporządkowujemy znaków poszczególnych nauk społecznych znakowi nauk społecznych w ogólności. Sławiamy pojęcia wyższe, bardziej rozległe w jednym rzędzie z pojęciami szczegółowszymi, logicznie mu podporządkowanymi.

- V Nauki społeczne (zagadnienia ogólne).
- G Historia. Nauki historyczne.
- D Ekonomia. Nauki ekonomiczne.
- E Polityka. Życie społeczne.

Tak samo postępujemy ze znakami ważnych, często używanych poddziałów. Np. w poddziałach wspólnych symbol „(0) Świat” stoi w jednym szeregu z symbolem „(1) ZSRR” i „(4) Europa”, które z logicznego punktu widzenia powinny być rozpatrywane jako części świata.

Logiczny system znakowania daje techniczną możliwość budowy znaku, odzwierciedlającego całkowicie wszystkie stopnie

podporządkowania danego pojęcia pojęciu o szerszym zakresie. Ale takie absolutnie dokładne odzwierciedlenie w znaku bibliotecznym logiki pojęć naukowych jest w praktyce zbędne.

W dalszych poddziałach uważamy za rzecz dopuszczalną nawet ograniczenie się do alfabetycznego następstwa tematów. mianowicie w tych przypadkach, gdy systematyzacja naukowa jest niemożliwa lub niecelowa ze względu na charakter klasyfikowanych przedmiotów.

Nie usiłujemy wyczerpać w powyższych rozwiązaniach problemu znakowania i dajemy jedynie ogólną jego charakterystykę. Na zakończenie chcielibyśmy zauważyć, że opracowany przez Bibliotekę system znakowania pozwolił zachować jednolitość znaków we wszystkich czterech wariantach klasyfikacji w takim stopniu, w jakim było możliwe zachowanie ich jednolitej struktury. Na podstawie naszego projektu możliwe jest stworzenie katalogów systematycznych o najrozmaitszej szerokości od 20 działów podstawowych do 60.000 haseł tablic podstawowych, która to liczba może być jeszcze powiększona przez zastosowanie wspólnych poddziałów typowych i specjalnych.

Radzieccy bibliotekarze, dobrze obeznani z systemem symboli dziesiętnych, łatwo oswoją się z zastosowaniem liter dla oznaczenia działów podstawowych i budowa cyfrowej części znaków. O tym wzmieć nie wolno zapominać, gdy chodzi o przyzwyczajenie nowej klasyfikacji przez olbrzymią armię bibliotekarzy, liczącą setki tysięcy osób.

IV

System klasyfikacji radzieckiej powinien zaspakajać potrzeby rozmaitych bibliotek, począwszy od wielkich naukowych a kończąc na niewielkich wiejskich. Dlatego też trzeba mieć kilka wariantów schematu klasyfikacyjnego.

Bez względu na to, że działy podstawowe nie są jeszcze za-
twierdzone, uznaliśmy za rzecz możliwą przystąpić do zestawiania tablic dla bibliotek okresowych, rejonowych i wiejskich. Trzeba było ustalić, jak dalece elastyczny jest nasz schemat oraz znakowanie, czy uda się nam na ich podstawie stworzyć jednolity system nie ustępujący co do elastyczności klasyfikacji dziesiętnej.

Wszystkie opracowane przez nas warianty klasyfikacji zbudowane są na jednej podstawie metodologicznej, mają w zasadzie jednolitą strukturę i uzgodniony system znakowania. Różnice między nimi określa odmienny charakter bibliotek, dla których przeznaczone są te warianty. W niewielkich bibliotekach różnice te wyrażają się w mniejszej objętości tablic podstawowych do-

stosowanych do wielkości zbiorów bibliotecznych, w surowej selekcji tematyki uwzględniającej przeznaczenie katalogów czytelniczych w uproszczonej strukturze tablic podstawowych i pomocniczych, w budowie prostszych i zwięźlejszych znaków.

Wszystkie warianty klasyfikacji opracowywane są na podstawie odpowiednich katalogów systematycznych i sprawdzane w praktycznej robocie.

Klasyfikacja dla wielkich bibliotek naukowych, opracowana na bazie ogólnego katalogu systematycznego Biblioteki imienia W. I. Lenina, obecnie sprawdzana jest praktycznie: od 1 lutego 1954 roku przeprowadza się doświadczalnie klasyfikowanie bieżących wpływów książkowych. Doświadczenie to wykazuje, że większość poddziałów schematu wytrzymuje próbę, ale jednocześnie zachodzi potrzeba szeregu poprawek i dopełnień w istniejących hasłach, w indeksie przedmiotowym, tablicach typowych poddziałów wspólnych. Nieodzowne jest także opracowanie metodycznych objaśnień do klasyfikacji. Ten wariant schematu będą mogły wykorzystać w pełnym zakresie tylko wielkie biblioteki ogólne i specjalne.

Dla bibliotek republikańskich, krajowych i okręgowych przygotowaliśmy tablice liczące do 15 000 haseł. Nie uwzględniały one chwilowo jeszcze wszystkich cech charakterystycznych i potrzeb bibliotek tego typu, gdyż opracowane są na podstawie katalogu systematycznego czytelnicy ogólnej Biblioteki imienia W. I. Lenina. Przygotowany projekt powinien być przedyskutowany przez te biblioteki, a następnie do tablic wprowadzone będą konieczne poprawki.

W ciągu 1953 roku Państwowa Biblioteka ZSRR imienia W. I. Lenina przygotowała tablice przeznaczone dla bibliotek masowych głównie rejonowych i miejskich, z księgozbiorem do 100 000 tomów. Tablice zawierają 1000 znaków klasyfikacyjnych i około 4000 pojęć podanych w objaśnieniach do tych symboli, a uwidocznionych w indeksie przedmiotowym do tych tablic.

Liczne poddziały tego wariantu różnią się znacznie swoją strukturą wewnętrzną od odpowiednich poddziałów projektu przeznaczonego dla wielkich bibliotek naukowych. Rozbieżności te mają charakter metodyczny, a nie zasadniczy.

Do tablic dla bibliotek rejonowych wprowadzono uproszczenia głównie w tych poddziałach, gdzie ze względu na wielkość zbiorów i charakter zapotrzebowania czytelniczego niecelowe jest zachowywanie wielkiego schematu klasyfikacyjnego. A więc, na przykład, w schemacie przeznaczonym dla wielkich bibliotek naukowych podano genealogiczną klasyfikację języków, dogodną dla językoznawców-specjalistów. Rzecz jasna,

podział ten jest zbyt skomplikowany dla niewielkiej biblioteki, gdzie reprezentowane jest piśmiennictwo jedynie z zakresu najbardziej rozpowszechnionych języków, wykładanych w szkołach. Dlatego dla bibliotek rejonowych daliśmy uproszczone, ale praktycznie celowe podziały:

Języki narodów ZSRR.

Język rosyjski.

Języki narodów ZSRR (prócz rosyjskiego).

Języki obce.

Języki starożytne.

Takiego samego rodzaju uproszczenia struktury wprowadzono do działów „Nauka woenna. Sprawy wojskowe”, „Medycyna” i niektórych innych. Przy ostatecznej redakcji całego systemu radzieckiej klasyfikacji bibliotecznej raz jeszcze przeanalizowane będą rozbieżności w podziałach tablic obszernych i skróconych. Może się też okazać, że celowe jest zastosowanie w pełnych tablicach niektórych rozwiązań uproszczonych, przyjętych w tablicach skróconych. W każdym razie rozbieżności między nimi sprowadzone będą do minimum; pozostaną jedynie te różnice, które w bibliotekach masowych spowodowane są charakterem ich zbiorów i potrzebami czytelnickimi.

Tablice klasyfikacyjne dla bibliotek rejonowych sprawdzono tylko sposobem „laboratoryjnym”: Biblioteka imienia W. I. Lenina sporządziła kartkowy katalog systematyczny piśmiennictwa zaleconego przez „Katalog biblioteki rejonowej” (2-gie wydanie), i dokonała sprawdzenia tablic z katalogiem Kuncewskiej Biblioteki Rejonowej w okręgu moskiewskim.

Dla niewielkich bibliotek, przeważnie wiejskich, kolchozowych, sporządzono tablice skrócone. Zawierają one 250 znaków klasyfikacyjnych i około 1000 pojęć, włączonych do objaśnień przy tych hasłach a wykazanych w indeksie przedmiotowym. Podstawowe podziały tych tablic mogą być wykorzystywane dla organizacji księgozbiorów najmniejszych bibliotek. Ale co do stopnia szczegółowości tablice te mogą w zupełności zaspokoić potrzeby bibliotek posiadających 10 a nawet 15 tysięcy tomów.

Wstępna dyskusja z bibliotekami wiejskimi nad projektem, przeprowadzona w Bibliotece im. W. I. Lenina, wykazała, że zaspakaja on w zasadzie wymagania niewielkich bibliotek, a mieszany system literowo-cyfrowych znaków klasyfikacyjnych jest łatwy do zapamiętania. Jest to zupełnie zrozumiałe, gdyż podstawowe działy nowego projektu zgrupowane są bardziej logicznie, a symbole ich są krótsze, niż w tablicach Trojowskiego lub w schemacie „Katalogu biblioteki rejonowej”.

Skrócone tablice zastosowano w końcu 1953 roku przy organizacji katalogów Izmałowskiej Biblioteki Wiejskiej w rejonie

kuncewskim okręgu moskiewskiego (księgozbiór około 3000 tomów) i biblioteki wsi Ostrów rejonu lenińskiego tegoż okręgu (księgozbiór — 9 000 tomów). Tablice te wytrzymały próbę. Po zatwierdzeniu podstawowych działów projektów klasyfikacji trzeba będzie jeszcze ustawić zbiory kilku bibliotek według nowego systemu i w ciągu kilku miesięcy sprawdzić jego racjonalność w warunkach codziennej pracy bibliotek masowych.

Kontrola przydatności tablic skróconych w bibliotekach ogólnych jest szczególnie ważna, gdyż właśnie biblioteki masowe okręgowe, rejonowe, wiejskie — będą głównymi użytkownikami nowej klasyfikacji. Ale to nie wyczerpuje wszystkich możliwości jej zastosowania. Jednolita klasyfikacja powinna być obliczona również na biblioteki specjalne. Jest to odrębne, samodzielne zapadnienie, ale trzeba je poruszyć już teraz, póki trwa jeszcze praca nad systemem klasyfikacji, dopóki można wziąć pod uwagę zgłoszenia i żądania bibliotek specjalnych.

Cechą charakterystyczną katalogów systematycznych tych bibliotek jest, po pierwsze, nierównomierne wyszczególnianie poddziałów, których wielu brak całkowicie lub też reprezentowane są przez nader ograniczoną tematykę, po drugie, specyficzne scalenie poddziałów wyższego i niższego rzędu uzależnione od potrzeb czytelniczych. Żądania wynikające z pierwszej cechy charakterystycznej mogą być całkowicie zaspokojone przez kombinowanie znaków klasyfikacyjnych z tablic obszer-nych i skróconych. Dezyderaty wypływające z drugiej okoliczności mogą być częściowo załatwione przez wykorzystanie symbolu stosunku, znanego naszym bibliotekarzom.

Biblioteka im. W. Lenina ma skromne doświadczenie w zakresie stosowania swej klasyfikacji w bibliotekach specjalnych, ale ono również przemawia za tym, że wykorzystanie tu naszego projektu jest rzeczą zupełnie możliwą.

Według wszelkiego prawdopodobieństwa tworzenie w oparciu o nowy schemat katalogów językowych, krajoznawczych i geograficznych nie napotka na trudności. Przypuszczenie to potwierdzają nasze próby zbudowania na jednolitej podstawie — klasyfikacji piśmiennictwa wydane go w języku mongolskim.

Nie mieliśmy możliwości przeprowadzenia rozległych doświadczeń w katalogach i zasobach bibliotek masowych i specjalnych i zmuszeni byliśmy ograniczyć się tu jedynie do „rekonesansu”. Rezultaty jego pozwalają żywić nadzieję, że nowa klasyfikacja potrafi wytrzymać najróżnorodniejsze próby w bibliotekach rozmaitych typów. Jednak w takiej odpowiedzialnej i skomplikowanej sprawie, jak wprowadzenie nowej klasyfikacji we wszystkich bibliotekach, a być może i we wszystkich instytucjach wydawniczych w kraju, konieczna jest ostrożność,

trzeźwość i pieczołowite uprzednie sprawdzenie wariantów w bibliotekach wszystkich typów. Pozwoli to uwzględnić i poprawić niedociągnięcia nowej klasyfikacji, zanim zostanie ona wydana dla powszechnego stosowania.

V

Rzeczą aktualną jest postawienie już teraz i przedyskutowanie zagadnienia metod przebudowy według nowych zasad katalogów systematycznych całej sieci bibliotecznej naszego kraju.

Jednolity dla wszystkich bibliotek schemat klasyfikacyjny pozwoli w najbliższym czasie rozwinąć szeroko centralne klasyfikowanie bieżąco publikowanych książek i w ten sposób częściowo rozwiązać zadanie wprowadzenia nowego systemu. Dałoby bardziej skomplikowany jest problem przedstawienia istniejących już katalogów na nowy system klasyfikacyjny. Ażeby ułatwić jego rozwiązanie, trzeba znaleźć sposoby centralizacji prac w zakresie przeróbki starych katalogów według nowego schematu.

Dla niewielkich bibliotek drogę tę już znaleziono. Przeklasyfikowanie książek i katalogów niewielkich bibliotek rejonowych, wiejskich, związkowych i innych może być zrealizowane przy pomocy wzorcowych katalogów kartkowych. Ale dla wielkich bibliotek ogólnych i specjalnych drogi centralnego przedstawiania katalogów na nowy system klasyfikacyjny nie są nawet wytyczone. A przecież katalogi do użytku służbowego i czytelnicze Państwowej Biblioteki ZSRR imienia W. I. Lenina, Biblioteki Akademii Nauk ZSRR, Państwowej Biblioteki Publicznej imienia M. E. Sałtykowa-Szczedrina, bibliotek głównych Moskiewskiego i Leningradzkiego Uniwersytetu razem wzięte składają się z kilkunastu dziesiątków milionów kart. Przytem zasoby tych bibliotek w znacznym stopniu się pokrywają. Identyczność ich jest prawie całkowita w zakresie piśmiennictwa radzieckiego i bardzo znaczna, o ile chodzi o rosyjskie piśmiennictwo przedrewolucyjne. Trzeba koniecznie uniknąć równoległej pracy bibliotek nad przeklasyfikowaniem jednorodnych zasobów, gdyż przeprowadzenie jej wymaga dłuższego czasu i nakładu wielkich środków.

Pracę tę można uprościć, wykonać jak najoszczędniej i przyspieszyć drogą mikrofilmowania katalogu systematycznego Biblioteki im. W. I. Lenina w miarę przedstawiania go na nowy system. Przeglądając mikrofilm przy pomocy zwykłego aparatu do odczytywania mikrofilmów, wielkie biblioteki zdołają w krótkim czasie przygotować kopie katalogu systematycznego swoich zasobów, wykorzystując zapasy kart katalogowych albo nawet karty starego katalogu systematycznego.

Mikrofilm jako pomoc metodyczna przy budowie katalogów systematycznych, jako środek wymiany przodujących doświad-

czeń, mógłby być szeroko stosowany przez biblioteki okręgowe, jak również przez biblioteki specjalne.

Centralizacja prac przy pomocy mikrofilmu zapewni jednolitość wszystkich katalogów systematycznych. Biblioteki mogą przytem wykorzystywać mikrofilm częściowo, stosownie do ich charakteru. Powstają możność podniesienia wszystkich katalogów systematycznych na wyższy poziom polityczny i naukowy. Tworzą się warunki dla wspólnej pracy wielkich bibliotek, dla podziału pracy między nimi, dla wymiany doświadczeń, centralnego kierowania pracą naukowo-metodyczną w zakresie klasyfikacji i sporządzania katalogów systematycznych.

Według wstępnych obliczeń, sporządzenie katalogu kartkowego przy pomocy mikrofilmu może być dokładne 10 razy szybciej i będzie kosztowało państwo 10-15 razy mniej, niż bez zastosowania mikrofilmu.

Jeżeli nasze postawienie zagadnienia jest słuszne, to radziecycy bibliotekarze mają w ręku środki wystarczające dla stworzenia katalogów systematycznych, jednolitych pod względem politycznym, naukowym i metodycznym. Środkami tymi są: centralne klasyfikowanie, katalogi wzorcowe oraz mikrofilmy.

Prawie wszystkie poruszone przez nas zagadnienia, poczynając od teoretycznych podstaw nowej klasyfikacji a kończąc na drogach jej wprowadzenia do bibliotek, mogłyby być tematem osobnych rozpraw. Zmuszeni jesteśmy pokrótce omówić te zagadnienia w nadziei, że artykuł nasz zapoczątkuje systematyczną dyskusję nad problemami nowej klasyfikacji bibliotecznej.

Dodatek

DZIAŁY PODSTAWOWE PROJEKTU KLASYFIKACJI BIBLIOTECZNEJ²

A MARKSIZM-LENINIZM

- A1 Dzieła klasyków marksizmu-leninizmu.
- A2 Prace o dziełach klasyków marksizmu-leninizmu.
- A3 Życie i działalność Marksa, Engelsa, Lenina, Stalina.
- A4/7 Teoria marksistowsko-leninowska.

²⁾ Przy oznaczaniu działów podstawowych nie wykorzystaliśmy kilku znaków literowych (B, K, JU). Opuszczenia te, powstałe w wyniku niejednokrotnych przeróbek szeregu głównego, nie mają znaczenia zasadniczego. Po ostatecznym ustaleniu kolejności działów podstawowych rozmieszczenie znaków literowych będzie jeszcze raz zrewidowane: wykorzysta się opuszczone znaki B, K, JU i usunie się niedogodne dla bibliotekarzy znaki O i Ć, które łatwo mylą się z cyframi.

Symbole, opuszczone w wielu poddziałach, narazie nie są wykorzystane w klasyfikacji — O. T.

Kolejność znaków literowych zgodna jest z szeregiem liter alfabetu rosyjskiego. (Przyp. Red.).

- A4 Teoria marksistowsko-leninowska. Zagadnienia ogólne.
- A5 Filozofia marksizmu-leninizmu.
- A6 Nauka ekonomiczna marksizmu-leninizmu.
- A7 Komunizm naukowy.

V NAUKI SPOŁECZNE (ZAGADNIENIA OGÓLNE)

G HISTORIA. NAUKI HISTORYCZNE

- G(0) Historia powszechna.
- G(1) Historia ZSRR.
- G(3/8) Historia krajów i narodów obcych.
- G4 Archeologia.
- G5/8 Etnografia.
- G9 Nauki pomocnicze historii.

D EKONOMIKA. NAUKI EKONOMICZNE

- D1 Ekonomia polityczna.
- D2 Historia myśli ekonomicznej.
- D3 Historia gospodarcza.
- D4 Geografia gospodarcza.
- D5 Ekonomia poszczególnych krajów.
- D6 Ekonomia poszczególnych dziedzin i branż (symbol alternatywny).
- D7 Międzynarodowe stosunki gospodarcze.

E POLITYKA. ŻYCIE SPOŁECZNE

- E1 Ustrój społeczny i polityczny. Stosunki wewnętrzne. Polityka wewnętrzna.
- E2 Partie komunistyczne. Ruch komunistyczny.
- E3 Związki zawodowe. Ruch związków zawodowych. Ubezpieczenia społeczne. Opieka społeczna.
- E4 Młodzież. Komunistyczne i demokratyczne organizacje młodzieżowe. Ruch młodzieżowy.
- E5 Sytuacja społeczna kobiety. Ruch kobiecy. Organizacje kobiece.
- E6 Ruch w obronie pokoju i demokracji, przeciw faszyzmowi i wojnie. Międzynarodowa solidarność mas pracujących.
- E8 Zagadnienia narodowościowe i narodowo-kolonialne. Polityka narodowościowa. Ruch narodowo-wyzwoleńczy.
- E9 Stosunki międzynarodowe. Polityka zagraniczna. Dyplomacja.

Ż PAŃSTWO I PRAWO. NAUKI PRAWNE.

- Ż1 Teoria państwa i prawa.
- Ż2 Historia filozofii prawa i doktryn politycznych.
- Ż3 Historia państwa i prawa.
- Ż5 Państwo i prawo.
 - Ż5S Radzieckie socjalistyczne państwo i prawo. Radziecka nauka prawa.
 - Ż5D Państwo i prawo krajów demokracji ludowej. Nauki prawne krajów demokracji ludowej.
 - Ż5K Państwo i prawo krajów kapitalistycznych. Burżuazyjna nauka prawa
- Ż7 Prawo międzynarodowe.

I NAUKA WOJENNA. SPRAWY WOJSKOWE

- I1 Marksistowsko-leninowska nauka o wojnie i armii. Podstawy radzieckiej ideologii wojennej. Podstawy radzieckiej nauki wojennej.
- I2 Sztuka wojenna.
- I3 Historia wojen i sztuki wojennej.
- I4 Siły zbrojne. Historia, organizacja, struktura i wyszkolenie.
- I5/6 Poszczególne rodzaje sił zbrojnych i poszczególne bronie.
- I7 Zaplecze i zaopatrzenie sił zbrojnych.
- I8 Geografia wojskowa.
- I91/94 Geodezja wojskowa. Topografia wojskowa. Kartografia wojskowa.
- I95 Technika wojenna i uzbrojenie (prace ogólne).

L KULTURA. NAUKA. OŚWIATA*

- L1 Kultura. Budownictwo kulturalne.
- L2 Nauka. Praca naukowo-badawcza.
- L5 Prasa.
- L4 Oświata publiczna. Nauki pedagogiczne.
- L5 Kultura fizyczna. Sport.
- L6 Praca kulturalno-oświatowa. Świetlice.
- L7 Bibliotekarstwo. Bibliografia.
- L8 Muzealnictwo. Krajoznawstwo.
- L9 Archiwistyka. Archiwoznawstwo.

M NAUKI FILOZOFICZNE. PSYCHOLOGIA

- M3 Historia filozofii.
- M4 Podstawowe problemy filozofii przedmarksistowskiej i współczesnej filozofii burżuazyjnej.
- M5 Logika.
- M6 Filozofia historii i socjologia.
- M7 Etyka.
- M8 Estetyka.
- M9 Psychologia.

N NAUKI FILOLOGICZNE. LITERATURA

- N1 Filologia.
- N2 Językoznawstwo.
- N3 Literatura i literaturoznawstwo.
- N8 Folklor (ustna poetycka twórczość ludowa).
- N9 Literatura dziecięca.

O SZTUKA I NAUKI O SZTUCE

- O v Teoria sztuki.
- O(0/8) Historia sztuki. Sztuka poszczególnych krajów i narodów.
- O1 Architektura.
- O2 Rzeźba.
- O3 Malarstwo.
- O4 Grafika.
- O5 Sztuka dekoracyjna i stosowana
- O6 Teatr
- O7 Kino.
- O8 Choreografia (taniec).
- O9 Muzyka.

P HISTORIA RELIGII. ATEIZM

R PRZYRODOZNAWSTWO. NAUKI PRZYRODNICZE (ZAGADNIENIA OGÓLNE)

S NAUKI MATEMATYCZNO-FIZYCZNE I NAUKI CHEMICZNE

- S1 Matematyka.
- S2 Mechanika
- S3 Fizyka.
- S4 Chemia.
- S5 Krystalografia.
- S6 Astronomia.

T NAUKI GEOLOGICZNE I GEOGRAFICZNE

- T1 Geodezja. Fotogrametria. Kartografia.
- T2 Geofizyka.
- T3 Geologia. Nauki geologiczne.
- T5 Geografia fizyczna.
- T9 Geografia poszczególnych krajów.

U NAUKI BIOLOGICZNE

- U1 Biologia ogólna.
- U2 Paleontologia.
- U3 Hydrobiologia.
- U4 Parazytologia.
- U5 Mikrobiologia i nauka o wirusach.
- U6 Botanika.
- U7 Zoologia.
- U8 Antropologia.
- U9 Embriologia i anatomia człowieka. Fizjologia człowieka i fizjologia zwierząt. Biochemia.

F MEDYCYNĄ. NAUKI LEKARSKIE

- F1 Ochrona zdrowia i higiena.
- F2 Biologiczne podstawy medycyny.
- F3 Medycyna teoretyczna.
- F4/7 Medycyna kliniczna.
- F8 Medycyna wojskowa.
- F9 Medycyna sądowa.

CH ROLNICTWO. WETERYNARIA

- CH2 Naukowo-przyrodnicze i techniczne podstawy gospodarstwa wiejskiego.
- CH3/5 Hodowla roślin.
- CH6/7 Hodowla zwierząt.
- CH8 Łowiectwo i hodowla zwierzyny. Rybołówstwo i hodowla ryb. Połów ssaków morskich.
- CH9 Weterynaria.

C/É TECHNIKA. NAUKI TECHNICZNE

- C1 Dyscypliny ogólnotechniczne.
- C2/53 Energetyka.
- C2 Elektroenergetyka.

- C3 Hydroenergetyka.
- C4 Energetyka ciepła (termotechnika).
- C51 Wykorzystanie energii wiatru.
- C52 Helioenergetyka.
- C53 Energetyka jądrowa.
- C6/68 Elektrotechnika.
- C69 Technika oświetleniowa.
- C7 Radiotechnika. Telekomunikacja przewodowa. Elektronika.
- C8 Automatyka i telemechanika.
- C9 Górnictwo.

- Č1 Metaloznawstwo.
- Č2 Metalurgia.
- Č3/4 Obróbka metali. Technologia budowy maszyn i obrabiarek.
- Č5/8 Budowa maszyn.
- Č6/7 Budowa obrabiarek. Produkcja narzędzi.
- Č8 Budowa maszyn dla poszczególnych przemysłów.
- Č9 Budowa przyrządów. Mechanika precyzyjna. Maszyny rachunkowe.

- Š1/5 Technologia chemiczna.
- Š6/7 Przemysł spożywczy.
- Š8/9 Przemysł lekki.

- ŠČ1/8 Technika budowlana.
- ŠČ9 Technika komunalna.

- Ě1/6 Transport.
- Ě7/9 Lotnictwo i aeronautyka.

JA BIBLIOGRAFIE. DZIEŁA TREŚCI OGÓLNEJ

Tłum. Serafin Michalewski

WYDAWNICTWA INSTYTUTU BIBLIOGRAFICZNEGO
PRZY BIBLIOTECIE NARODOWEJ
OD ROKU 1945

Przewodnik Bibliograficzny: 1946 — nry 1/3, 10-12; 1947 — nry 4-28; 1944 — 1947 (całość materiałów).

Od początku r. 1948 Przewodnik Bibliograficzny ukazuje się co tydzień.

Indeks alfabetyczny do Przewodnika Bibliograficznego za lata: 1948; 1949 (w druku), 1950, 1951 i 1952.

Bibliografia Zawartości Czasopism

R. I 1947 T. 1: Lipiec (powiel.)

T. 2: Sierpień — grudzień (powiel.)

R. II 1948 T. 1: Styczeń — czerwiec. Cz. 1—2 (powiel.)

T. 2: Lipiec — grudzień. Cz. 1—2 (powiel.)

R. V 1951 T. 1: Styczeń — czerwiec. Indeksy.

R. V 1951 T. 2: zesz. 1, 2, 3/4 (wyczerp.) 5/6: lipiec — grudzień oraz Dodatek: Indeks alfabetyczny.

R. VI 1952. zesz. 1—12: Styczeń — grudzień. Dodatek: Indeksy.

R. VII 1953. zesz. 1—12: Styczeń — grudzień.

R. VIII 1954. zesz. 1—12: Styczeń — grudzień.

Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce za r. 1948; za r. 1949.

Biuletyn Instytutu Bibliograficznego T. III nr 1—9: 1950—1953

T. IV nr 1—7: 1953—1954.

Indeks alfabetyczny „Dodatków” Bibliografii polskiej (cz. III — stul. XV—XVIII) Karola Estreichera. Zesz. M. Dembowska. Wyd. 2 sprawdz. i popr. 1950 (powiel.)

Osiem lat Polski Ludowej. Poradnik bibliograficzny. 1952 s. 43 (wyczerp.).

Popularna biblioteczka rolnicza. Poradnik dla bibliotekarzy gminnych i instruktorów rolnych. 1952 s. 24.

Wybory. Poradnik bibliograficzny. 1952 s. 24.

Bibliograficzny przewodnik po ZSRR. 1953 s. 92.

Dziesięć lat Polski Ludowej. Poradnik bibliograficzny. 1954 s. 42.

Wybory do Rad Narodowych. Poradnik (bibliogr.) dla aktywisty. 1954 s. 11.

Kobieta wczoraj i dziś. Poradnik bibliograficzny. 1954 s. 11.

Młodzież polska buduje socjalizm. Poradnik bibliograficzny 1954 s. 11.

Jak powstało życie na ziemi. 1954 s. 4.

Wiesć polska na nowej drodze. 1955 s. 4.

Przegląd Piśmiennictwa o Książce (powiel.)

R. 1951 nr próbny i 1—4; R. 1952 nr 1—10; R. 1953 nr 1—10; z rocznymi indeksami przedmiotowymi, R. 1954 nr 1—8/9.

Komunikaty Instytutu Bibliograficznego 1—19 (wyczerp.)

WYDAWNICTWA PAŃSTWOWEGO INSTYTUTU KSIĄŻKI
NA SKŁADZIE W BIBLIOTECIE NARODOWEJ

Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce za r. 1947.

Biuletyn Państwowego Instytutu Książki. T. 1—2: 1947—1949.

Świerkowski Ksawery: Dziesięć wieków książki. Chronologia. Łódź 1949.

Adres wydawnictwa

Biblioteka Narodowa

Instytut Bibliograficzny. Warszawa, Rakowiecka 6.

Druk. B. N. 1600. Zam. 423 z 26.1.55. Druk ukończono 9.III.55. Pap. druk. sat. inat. kl. V. A1/70 gr. B-6-50390.

Cena 6 zł.